

Reforme?

khanamou

Aragbilénfé?

Kitaabui Way Publishing

MangE xa masen gni

Kitaabui Way Publishing is a non-profit Bible ministry. A xa fe singe na site web nan ma a nun buki digitEli Kitaabui kolon gni banxi xungbe. IBKI xa xOn gni findixi Kitaabui xaran gni nan na mixi birin bE naxan wama Ala xa fe kolonfe ra a nun a waxOn gni. Xarandie mu lan ma e xa siga institut ala ko e xa sErtifika sOtO xa na mu diplôme. Na sariyEe nOma xaran de intErnEt ma xa na mu banxi kui, zoom saabui ra, e nOma tongode dijital ma, e nOma rasan de e-mail ma, naxan sEbExi, xa na mu mixi keren keren ma, malan gni, xa na mu eglise naxan yusima e xa kawandi wali kui. IBKI mu findixi banxi xungbe ra naxan lanlanteya sOtOxi.

Moukha wo ralimanE wo xa wo xa kitaabui xaran ala ko wo xa a kolon yi sariyE kui xa na mu a ra yire gbEtE. "Masen gni" naxan na International Institute of Biblical Knowledge (IBKI) xaran gni kui a findixi yi buki sEbEe xa ma gnErE. Mixie xa ma gnErEe wuyaxi e xa kira sOtO ma audio, video, a nun kEdi kui, a nun man alo Kitaabui masen gni; a nun, kawandilae, walikEe, pastErEe, sEReri, a nun rabbie xa xaran gni kui.

Wo lan ma wo xa yi masen gni birin mato, wo xa ma gnErE, a nun yi sariyE birin, barima wo tan nan a ra wo xa a fen, wo xa Ala sago kolon, wo xa a raba.

Xa i wama a kolonfe xa na xaranpi birin findixi nOnDi nan na, i xa Kitaabui madangixi wuyaxi xaran, i man xa Kitaabui xui madangi bukie nun leksikone mato alako i xa wo xa wOyEn nde kolon wo mu naxan kolon. Wo wo ma kanta dictionnaire birin ma, barima dictionnairee a ma senxi nE masen gni nun wOyEn gni masen gni kelife xui singe ma han yakOsi yusife.

Woyenpi nun woyenpi masenpi masarama ne waxati dangi xanbi. A nun man, grek xui gbege nOma masen de wOyEn keren ma, naxan nO ma a singe masen gni kana de.

Wo tin Ala xa wo rapere a xa masenyi seniyenxi kui, Kitaabui.

IBKI tinxi nE wo xa wo xa sariyE birin tongo a nun wo xa a rawali ala ko a xa findi saremati ra. Yètèkoloji

Wo nOma itaxun de kOnO wo naxa a mati, wo naxa a masara, wo naxa kObiri fi bukie xa na mu sariyEe ma.

Randolph Dunn, mangE

Wo moxo maxOrin: info.IBKI.english@gmail.com

Website: thebiblewayonline.com/IBKI-English.html

Reforme? xa na mu a ra gbilen fe?

Randolph Dunn

SariyE 1

Reformation Movement

Renaissance 1517 – 1648 AD

Ɗe 1118 nun 1518 tagi, Katoliki nun Almani mange naxa e boree mali (a fatanxi mixi nan na naxan nu na mangeya kui) e naxa danxaniyatɔɛ faxa alb e nu na ki naxɛ. Mixi wulu naani (naxan birin na Europe tagi [a nun Alsace-Lorraine naxan na Allemagne tagi]) e faxa tOrOxE nan ma yi kEmE naani bun ma. Na kui, yi salide naxee na Alsace-Lorraine, nee nan a niyama Martin Luther xa keli Katoliki diine ma. Luther mu nu e xa sariyE mExi sinden, kOnO, a nu tinxi danxaniyatOe faxa ki ma katoliki diine nan ma. A fOLO ma, Luther nu laxi a ra katoliki diine ra a nu na “a nun diine gbEtEe tagi Alsatie, (Alsace bOxi nde).” Na birin kui, anabaptiste eglise naxan nu na erOpe e nu na tOrE nan kui katolike nun protestant.

Renaissance pape nu xili kangni duniE ma. Fe kobie alo simony, nepotism, a nun kObiri fe xun masama nE. Katoliki diine nu rafexi yEtE ra [naxan nOma sOtOde sare xOrOxOE ra] a nun yEtE ra. Indulgences matife findixi fe xOrOxOE nan na barima a nu mixie xa tuubi yati nan ma a nun e xa duniE ra sEmBE sofe. Na waxati keren ma, diine sEmBE xunmasafe naxa a yEtE masen, a naxa lanlanteya xun masa pama xa lanlanteya nun e xa sEmBE tagi e xa diine xa fe ra.

Martin Luther (1483- 1546)

Martin Luther xa diine forie nu na mixie nan ya ma alo John Wycliffe (1328-1384) a nun Johannes Hus (1369-1415), na xan nu katafe a xa [Katoliki] diine rafamanE a fangni ra. Ɗe 1517 kui, Luther naxa a xa Tese tongo solomanaani a nun suli naadE ra Senbema birin xa salide , kui Wittenberg naxan findixi masen gni ra univErsite xa fe ra.^[1] Na nan-Ɗu na wOyEn yi ra naxan nu Egilisi nun Pape ma tOxOma. Fe naxan ma tOxOxi a gbegben gni na indulgence matife nan ma a nun Egilisi xa politikipurgatori .

en.wikipedia.org/wiki/Protestant_Reformation

Ɗe 1520 kui, Luther naxa buki saxan ramini naxan

kerin. Rome xa fe kobie masen

b. A maxOrinE a xa tinxi gni masara a nun diine kui

c. A bara sacrament ndee gere, transubstantiation, a nun sEniyEtE batui

d. A naxa a fala a Kitaabui keren nan findixi sariyE ra danxaniyatE bE .

therestorationmovement.com/lessons/chlesson03.htm

Luther naxa a fala-- "Nanse mu a *radökhöfé a bè*Kitaabui nan a *rabè*Kitaabui, a nun Kitaabui*atan*."
REFLECTIONS by Al Maxey Issue #401, June 30, 2009 from
wikisource.org/wiki/AnteNicene
_Babae/Volume_III//Apologetic The_Chaplet, _or_De_Corona/Chapter_II

Luther nu na gaxui nan na [a mu nu na Allemagne]. A to a xa "Eglise" ti 1520 kui, katolike nu a kolon e nu na kOntOfili nan kui. Anabaptiste eglisee nu bara e malan e ya ma. Katolike nu na e gife gaxui ra, e nu mixi birin faxama (Kristian nun Protestant). Katoliki mu nu rafanxi e ma e xa danxaniyatEe faxa barima e nu bara e to e mu a kolon; YakOsi e nu bara faxa. Alsace-Lorraine gbansan, mixi 100,000 ya ma, mixi 42,000 nan ganxi barima e mu danxaniyaxi katolik diinE ma. Na faxati raba xi 1525 han 1536. Na fe mOxOxi nan nu na yire birin. Ne 1595 kui, danxaniyatEe naxee nu na Alsace-Lorraine, e xasabi nu sigaxi mixi wulu keren nan na. DanxaniyatEe pama gbegbe nu bara faxa. DanxaniyatEe pama naxee na Moravia, hali e xa mixie xasabi xurun, e naxa n e gide Hongrie, Pologne, Ukraine, nun Crimea. Ne 1799 kui, Eulogius Schneider (katoliki diine serexedube) naxa mixi saxan dñxæe xunyi bolon barima e mu nu na Napoleon yi ra Faransi xa gere kui.

(a tongoxi kelife

allexperts.com/q/Critics-Catholicism-3337/Questions-1.htm Marvin Howard)

A yabi findixi danxaniyatOrE xunxure nan na erOp bOxi ma.

Ulrich Zwingli(1484 –1531)

Reforme naxan nabaxi suisse a fOIO xi zurich nan ma sErEri ulrich zwingli xa yarerati bun ma. Zwingli nu na Erasmus nan ma a nun Christian humanism. A naxa evangelical fahaamui sOtO a xa kitaabui xaran gni ma a nun a xa lanlanteya ra lutherans tagi. Janvier kike singe 1519, a naxa 6 gnE kawandi fOIO naxan nu na salide nEnE ma naxan taa xunmatie nun zurich mixie ra tima e xa e yEtE masara. A xa yabi fangni naxan fixi The Sixty-Seven Articles ma, a naxan yailanxi pama xa lan boreya ma a nun papa xa mixi nde 1523 kui, na nan a masenxi a a xa wali rafanxi mixie ma. A naxa a fala a xa na fe kanaMisa (a nun a masarafe Marigi xa donse ra) , yEtE kan ma episkopali xa yaamari bun ma, a nun taa xungbe xa sEmbE sofe naxan kui sErEri nun danxaniyatE mangEe nu lanma e xa bira Ala waxOn gni fOxOra.

mb-

soft.com/believe/txn/reformat.htm

A naxa sunbufe sariyE kana karem tEmui, a naxa tOnxOya raba salide xungbe kui, a naxa diinE karamOxOe xa futi rayiriwa, a naxa kuyee yusi salide yiree ma.
en.wikipedia.org/wiki/Huldrych_Zwingli

Zwingli naxa a fala *aanifindi nakhan yora?*"naxan mu yamarixi xa na mu a ra naxan xaranxi layiri nEnE kui a lan ma a xa findi fe ra naxan mu lanma a xa *rabatondixi*." REFLECTIONS by Al Maxey Yi buki #401, 30 juin 2009 tongoxi
http://en.wikisource.org/wiki/AnteNicene_Fathers/Volume_III/Apologetic/The_Chaplet,_or_De_Corona/Chapter_II

Radical Reformation

¹Wo thebiblewayonline.com mato Silence of the Scripture.

²Wo thebiblewayonline.com mato - Silence of the Scripture.

A fOIO suisse a nun aliman bOxi ma, na reforme radical naxa mixi gbegbe bari Anabaptiste malan bore birin Yuropi . Tarixu kui, radikali rabae nu walima xili wuyaxi nan bun ma.

Brethren xa na mu Swiss Brethren – e nu na mixie nan naradikal evangelical reformers naxan biraxi a fOIO ra Ulrich Zwingli kha Zürich , kOnO a naxa na fe fOIO naxan xili kolon xi yakOsi Anabaptisme . Nε 1525 kui, Felix Manz , Conrad Grebel , George Blaurock , a nun booree naxa malanyi nEnE ti, naxan tondidiyOrE xunxure a nun a naxa kawandi raba naxan ma danxaniyatEe a falama a findixi danxaniyatE yati nan na. A fatanxi Sola Scriptura [sEbEli gbansan], Suisse ngaxakerenyie naxa a fala a barima Kitaabui mu diyOrE xunxure xa fe falama, na mu lan a xa raba eglis yi ra. Na xanbi Ulrich Zwingli naxa na kana. Na kui, lanlanteya naxa mini nama tagi, naxan kui xunmatie naxa Zwingli xa masen gni tin. Na nan a niya suisse ngaxakerenyie xa sEmbE so e yi ra a nun e xa tOrE ra reforme gbEtEe ra a nun katoliki diinE.

A tide na a ma wo xa a kolon a anabaptiste nan singe tOrOxi protestant nan e ra Zwingli xa waxati. E nu bara keli a xa waxati, a xa taa kui, e nu findixi a xa fOxirabiree nan na. Xa na mu a ra a nu gaxui a xa protestant diinE wuyaxi xa lu na naxan nu nOma a xa sEmbE kana de a xa nO fe nde raba de. Xa na mu... kOnO sese mu nOma a xa walie tinxin de. A nu na kiitisa tuli ra; a nu na Reforme xun ma. MangEe naxa a fala a xunxure xunxure findixi yunubi xungbe nan na, na nan a ra won xa a rabatu.

Felix Manz nan findixi anabaptiste singe ra naxan faxa 1527 kui, gnE fu dangi xanbi luther to a xa tEsi sEbE. A naxa faxa xure kui Zurich tagi. Anabaptiste gbEtE e naxa e bOxO xa na mu e naxa e keru. Na naxa findi wali ra naxan nu rabama protestant bOxi kui.

MangEe xa tOore xa fe ra, na Anabaptiste gbegbe naxa keli Suisse sigafe bOxi gbete ma naxee nu na e rabilinyi. Suisse ngaxakerenyi ndee naxa xili sa Mennonite 1693 itaxun dangi xanbi, lantareya naxa mini Yaxuba Amman anoun Hans Reist malan bore.

en.wikipedia.org/wiki/Swiss_Brethren

Mennonite - Anabaptist diinE naxan xili saxi Frisian xili ra, Menno Simons (1496–1561). Mennonite xa xaran gni fatanxi e xa danxaniya nan na Isa xa misiyon nun a xa wali ma, e naxan suxuxi a fangni ra hali e to nu na tOrE ra katoliki nun protestant bOxi wuyaxi ma. Xa a sa li e mu gere so, e gbegbe naxa kisi e naxa e gi sigafe ra e boree yire, mangEya denbayae nu tinma e xa danxaniya xungbe ma forie xa xunxa ye xOora.

en.wikipedia.org/wiki/Mennonite

Hutterites – e nun anabaptistee xabilE keren nan e ra, a nun mennonitee a nun amish, a nun e xa danxaniya nun e xa sariyE keren. Hutterites e tagi rasama fe xungbe keren nan ma: e laxi a ra e xa e xa naafuli itaxun e bore tagi alo a masenxi ki naxe Ala xa Mixi Sugandixi nun a xa xEerae ra, a nun a fasarixi ki naxe a nun a masenxi ki naxe Kitaabui kui naxan xili Acts.

hutterites.org/HutteriteHistory/index.htm

Amish - Amish xa gnErE kelixi 16th siecle nan ma naxan xili Suisse ngaxakerenyie khamamou Anabaptiste , a nun a nde Radical Reformation . Anabaptiste a ma senxi " mixi naxan man mixie xunxa ma ye xOnE"; a masenxi mixie nan bE naxee nu bara xunxa ye xOnE e dimEdi tEmui, kOnO e naxa danxaniya nde tongo

"danxaniyatE xa xunxure" kui na nan a ra e naxa xunxa ye xOnE ra danxaniyatOe forie ra. Amish gnErE a xili kelixi Jakob Ammann (c1656 — c1730), na xan nu laxi a ra mennonite nu na e makuyafe e xa sariyE ra Menno Simons a nun 1632 Mennonite Dordrecht danxaniya masen gni . Amish alo suisse anabaptiste e nu bara rayensen tOrOxE ma alsace bOxi birin ma. wikipedia.org/wiki/Amish#History

KOnO yi radical reformers xa na mu anabaptists e yEtE xili falama: N ngaxakerenyie anoun Danxaniyatɔɛɛ anoun Keretie .

№ 1524 kui, tEmui naxan nu na Zurich, Balthasar Hubmaier (naxan nu sabatixi Katoliki bOxi kui) naxa sEbEli gbegbe ramini a xa diinE masen gni ma. Naxee na yi bOxi ma e tongoxi Estep nan ma:

1. Danxaniya gbansan nan won findima seniyeɔɛɛ ra Ala ya i.
2. Na danxaniya findixi Ala xa hinnE kolon fe nan na, a naxan masenxi won bE a xa di kerenyi sErE ra. Na mu lanma a xa findi danxaniyatOrE wule falE birin na, na xan mu danxaniyaxi taruxu ma.
3. Na danxaniya mu nOma lude a mu a ra, kOnO a lan ma a xa mini Ala bE tantui ra a nun adamadie bE xanunteya wali birin kui. Na kui, diine wali fufafu birin, alb lanpui, wuri bilie, nun ye seniyeɔɛɛ, e fama nE rabolode.
4. Na walie gbansan nan fan Ala naxan yamarixi won bE a nun na walie gbansan nan kobi a naxan ratɔɔxi.
5. Misa mu findixi sErE ra, kOnO a findixi ratufe nan na Ala xa Mixi Sugandixi xa faxE ma. Na kui, a mu findima mixi faxaxie nun mixi nijɛɛ xa sɛɛɛɛ ra...
6. Xa sali raba tEmui birin, Marigi xa faxE lan ma a xa kawandi pama xui nan kui. . .
7. Alo danxaniyatE birin danxaniyaxi a yEtE bE a nun a xunxure, na nan a ra mixi keren keren birin lan ma a xa a mato a nun a xa kiiti sa sEbEli ma xa a donse nun minse sOtOxi a xa pastEr yi ra. ritchies.net/p4wk4.htm.

Fevrie 1527 Michael Sattler, Suisse anabaptist, a nun mixi gbEtE naxa Schleithem Confession ti. A xa masen gni xungbe nan ya:

1. Baptisme nu lanma a xa raba danxaniyatɔɛɛ nan gbansan bɛ. DiyOrE xunxure, "pape xa fe kobi xungbe nan a ra," a mu lan a xa raba.
2. "Ban" [naxan mixi ra minife xa na mu mixi ra minife] lan ma a xa raba eglisie yi mixie ra naxee birama yunubi kui, a singe nun a firin de dangi xanbi.
3. Tami nun wEni lan ma a xa itaxun danxaniyatOe nan gbansan ma, mixi gbEtE yo mu lan a xa itaxun.
4. Danxaniyatɔɛɛ lanma e xa e makuya duniɔa ra, a nun a xa « salide sigafe », kalife, santidegema, nun na mɔɔli gbɛɛɛ.
5. Xurusee lanma e xa lu xuruse demadonyie tagi, naxee kawandi rabama, a nun na nan lanma a xa findi danxaniyatɔɛ pama xa mali ra. Xa pastEr tongo xuruse ya ma, boore nan lan ma a xa sugandi a mɔɔɔɛ ra.
6. "SEgni," na nan na ki, mangEya xa na mu mangEya, a na Ala xa Mixi Sugandixi xa kamalixi fari ma a lan ma a xa lu duniE bE a xa a raba. Keresitanɔɔie mu lan e xa e yeɛɛ makanta, e mu lanma e xa findi kiitisae ra, e mu lanma e xa santidegema rawali e xa diine kobie ma [gouvernement persecuted barima e na diine kobi nan kui].

7. Danxaniyatɔɛ mu lanma e xa kali, kɔɔ e xa e xa iyo findi iyo ra, e xa iyo xa findi iyo ra.
ritchies.net/p4wk4.htm

mai kike 20, 1527, michael sattler, anabaptiste sEbEli *Schliethem Confession*, katolike mangEe nan a faxa. Hali katoliki mangEe ferdinand to nu bara a fala a mixi faxafe (naxan xili "baptisme saxan nde") a findixi anabaptism fure dandan fe nan na. Sattler nu bara makiiti a xa a ninxi ba, a fate xa ba wure gbeeli ra, na xanbi a xa gan wuri ma. Mixi gbEtee ganxi xa na mu e faxaxi katoliki mangEe yi ra. A luxi nbE katoliki nan nu rafanxi ganfe ra, protestantie mu nu rafanxi a ma.

Na dangi xanbi, Protestant nun Katoliki bOXi birin naxa e yEtE sa tOrE ma a nun tOrE gbEtE. Estep a falama a mixi wulu wulu nan faxaxi erOp bOXi ma kEmE fu nun senni nde kui, kOnO kObiri gbegbe mu fama sOtOde.
ritchies.net/p4wk4.htm

A ra ɔɔɔfe ra, won a toxi nE kabi nE keme naani, mixi ndee naxee nu bara lantan naba Yuropi bɔxi ma, e nu wama Kitaabui gbansan nan yusife, e nu gbilen Ala ma; ie:

kerin. Waldensians	- 1179 rabilinyi
b. Albigenses	- 1200 rabilinyi
c. Wycliffe	- 1328 - 1384
d. Hus	- 1372 - 1415
e. Chelčický	- 1374 - 1460
f. Luther	- 1483 - 1546
g. Zwingli	- 1484 - 1531
h. Radical Reformers	- 1525

Fe gbEtE naxan nu na e tagi, e birin nu tOrO ma. kOnO na mu lan a xa findi kaabanako ra barima Isa a fala nE a xaradie bE:

N ma yaamari nan ya: Wo xa wo bore xanu. Xa duniɔa wo xɔn, wo xa a kolon a n tan nan singe xɔn. Xa wo findixi duniɔa mixie nan na nu, wo xanu nE abɔ a gbe mixie. Wo tan mu biraxi duniɔa mixie fɔɔ ra, kɔɔ n tan bara wo sugandi duniɔa mixie ya ma. Na nan a toxi duniɔa wo xɔnxi. Wo xa ratu wɔyenyi ma n naxan fala wo bE, «Konyi yo mu dangi a marigi ra. Xa e bara n tan naxankata, e wo fan naxankatama nE. Xa e bara n ma sɛriyE rabatu, e wo fan xa sɛriyE suxuma nE.» E na mɔɔli rabama nE wo ra n xili xa fe ra, barima e mu n Xɛema kolon.
(Yaya 15:17-21)

Reformer gbEtE nan minixi. Mixi naxan mu sEbEli gbansan nan yusima a xa sariyE kui kOnO a naxa Augustin sariyE tongo.

John Calvin(1509-1564)

Calvin nu kolon xi paris univErsite kui a xili ra "The Accusative Case" barima a nu na fe kobie nan ma, a nu na fe kobi fenfe. A naxa keli sariyE xaran gni ma sigafe diinE xaran gni ma a baba waxOn gni ma. Erasmus nun Lefevre naxan findixi adamadie xa fe ra, a naxa a fOIO Kitaabui xaran de a nun Luther xa sEbEli. Waxati nde to dangi, a luxi alo 1533, a naxa "yEtE masara" a naxa a xa diinE wali fOIO. Nɛ 1534 a naxa keli faranse naxankate xa fe ra.

Ɗe 1541 a naxa gbilen Geneve a naxa findi mangɛ xungbe ra naa. A gbeɓben gni birin a nun a xa mixie bOgnE birin nu na Calvin nan yi ra. Calvin nu bara tOrE xungbe raba mixie ma naxee nu na a gerefe. Na fe xungbe nan nu na Servetus ra, Calvin nu na naxan ma kiitisa ra.

Servetus naxa makiiti a xa faxa tE xOrOxOE ra. Calvin a fala nE a nu wama faxa ki masarama, kOnO seede yo mu na naxan a ma senxi, a findi kiitisa buki kui xa na mu yire gbEtE. A man naxa a yaxuie ndee kalamu e xa yanfanteya ma, a naxa e sa tOrE ma [tOrE masini, naxan findixi kadre xungbe ra, naxan ma fate nu rafelen ma han, waxati n de, a sEngni nu bara kana (dictionary.die.net/to put to the rack)] ala ko a xa a xa tOnxOma seedeɓOxE sOtO. Xa i wama tinxin gni, i lan ma i xa a fala a protestant nu biraxi katoliki diinE misali nan fOxOra naxan nu na siwili sEmbE ra ala ko e xa diinE sariyEe ratinmE. Calvin naxa mangEya raba wure gbeeli ra han a faxa.” “Ism” Calvinism, REW, pages 9-12

Calvin xaKeresitan diinE banxi ɓa xa teoloji nan ma senxi. E mu kelixi Calvin nan ma kOnO e rafalaxi, e rafalaxi a nun e rafalaxi a tan nan na. A nu kObiri tongoxi Augustin yi ra, a nun Augustin nu bara kObiri tongo Ambrose yi ra a nun diinE forie.⁴SikE yo mu na babae nu na gnostic heresy nan ma a nun hali perse forie xa masen gni naxan a masenxi a fe kobi nan a ra a yEtE ra. Calvin naxa a xa sariyE ti a fOIO singe nan fari, a gbengben li Luther nun Bucer, a nun mixi gbEtee, kOnO a xa xaran gni, a xa sariyE, a nun a xa sEbEli naxan a niya a xa findi diinE karamOxO xungbe ra Reformed mouvement kui. Na fe birin bun ma, Ala xa mangEya nan nu na a ra naxan mu dandan ma a nun naxan dangi birin na, ala ko a xa kolon adamadie xa fe xungbe nan na.

KOnO a mu luxi alo mixi forie naxee nu wama e xa e xaxili ti kitaabui gbansan xa ra, Calvin naxa a yEtE xa sariyE sEbEKeresitan diinE banxi naxan ma sEbExi yi bOxi bun ma a nun naxan falaxi a keren keren ma.

Mangeya -Ala nan a ra ; na nan a ra, a waxOn gni nan a ra a dOnxE ra.

Sugandi naxan mu lanma a xa raba-A bara fe birin yayilan a xa mangE ra a waxOn gni ma. A bara yunubi yati sugandi beenun a xa raba. A na raba a yete matɔɔɛ nan xa fe ra. Alako a xa a yete nɔɛ xun masa, a bara na ragiri yunubitɔɛɛ fan xa nɔɛ xa gbo.A nu mixi ndee ratanga ma Wo man xa mixi gbEtE makiiti. A na raba ne a yete waxɔnfe ra alakoA mu lanma a xa findi fe yo ra mixie naxan nabama .

Limited Atonement -A xa mixi sugandixie bE , Ala bara yunubi xafari nun kisi fi a xa Di Isa wuli saabui ra.

Depravation hereditaire birin -Na fe xOrOxOE nan a raAdama xa yunubi , a xa nature nu bara kana, a nun yi naturea bara dangi a bɔnsɔɛ ra .

hinne naxan mu nOma raxande-Na fe kobi to na a ra, adamadie mu nɔma Ala kolonde e yete ra. Xali mixi sugandixie mu nOma Ala yaabide, e mu nOma danxaniyade, hanAla Xaxili Seniyenxi

---

³Wo thebiblewayonline.com xarangni mato -Keresitan diinE banxi .

⁴Wo Augustine xa ma gnErE nun a xa danxaniya mato kEdi 31.

e bOgnE rabi ma wo xa danxaniya a nun wo xa a faxamu. Ala xa hinnE, naxan nabaxi a xa mixi sugandixie bE, a nun a waxOn gni ki ma, a mu nOma kanade.

Seniyentɔɛe xa tunnabɛxi -Mixi sugandixie kisima nɛ. A xa hinne fama nɛ mixi sugandixie malide a nun a mu fama badealako e naxa bɛ . E xa kisi mu kanama.

Jacobus Arminius (1560-1609)

Angleterre nu lanma a xa Arminianism ma gnErE. KOnO arminianisme fOLO xi Jacobus Arminius nan ma na xan xaranxi Calvin xa di xamE nan ma. A to mu nOma a yEtE ratangade Calvin xa danxaniya ma a naxa a xa Calvin xa fe rabolo a naxa kata a xa Calvin xa danxaniya masara ala ko "Ala naxa findi yunubi raba ra, adamadi naxa findi wali ra Ala bElExE." A xa danxaniya masaraxi naxa wOyEn gbegbe ra mini Calvinist tagi Hollande.

A fOxOra mixie naxa tOrE sOtO Calviniste yi ra; pastEr 200 naxa IOE e xa walide, mangE John van Olden Barneveldt xunyi naxa bolon, Hugo Grotius naxa sa geeli kui a xa simaya birin kOnO a naxa a gi gnE firin dangi xanbi. Nɛ 1635 tOrE naxa xurun, a fOxOra naxa gbilen hollandi. E naxa na sariyE rayensen eglisie kui ala ko e xa dignE sOtO Hollande kui. diinE xa tinfe gbo.

A tongoxi " masen gni sugandixi nan ma naxan tongoxiNa

Moody xa diinE buki Paul Enns nan a sEbE.

Na *Reformea* nu katafe, a lanma a xa findi fe nde ra, a xa a xaxili ra gbilen na sariyE mOdEli ma, a xa mixe raso sEwa kui e nun Baba tagi hinnE saabui ra danxaniya saabui ra, a nun na sariyE xOrOxOE. Nɛ 1647, misali ra, westminster malanyi naxa a ra ɲɲn a man naxa a tongo Westminster Larger Catechism , naxan findixi maxOrin 196 nun yabi xungbe nan na naxan mixi mali ma a xa danxaniya nun a xa walie tagi rasa. MaxOringni #180 "Munse na sali ra Ala xa Mixi Sugandixi xili ra?" Na yaabi kui, a falaxi nE a won Marigi xa yaamari mu rabatuxi "a xili falafe ra gbansan, kOnO won ma sEmbE sofe ra sali ma, a nun won ma limaniya, sEmbE, a nun won ma lanlanteya sali kui, kelifa Ala xa Mixi Sugandixi ma a nun a xa marasi."

(A tongoxi REFLECTIONS nan maAl Maxey Yi buki #405-

Yuwiye kike 27, 09)

yi buki xaranse 2

Restoration Mouvement

1648 – 1849 AD

Reformation Mouvement naxa ɲɲn, Restauration Mouvement naxa fɔɔ a nundiinE geree wuyaxi naxan a ra ɲɲngnE tongo saxan gere . Kelifa 1618 xan 1648 katolike Habsburg banxi a nun a boree naxa gere so protestant mangEe ra aliman bOXi ma, e malixi waxati wuyaxi ma Danemark , Suède anoun France . Habsburg, na xan nu mangE ra Espagne , Australie , na Espagne Hollande a nun a gbegbe Allemagne anoun Itali , e nu na katoliki diinE makantama nan e ra. Taruxui sEbE ndee laxi a ra a yi waxati naxan xili Reformation a bara ɲɲn, Katoliki France to a yEtE raso, a singe gundo kui, a fa li gere yire, a nun Protestant bOXi Habsburg xa mangEya ma. [1]A singe nan a ra kafu luther xa waxati, politikali nun bOXi xa lanlanteya naxa dangi diinE lanlanteya ra erOp bOXi kui.

Na gnErE fOIO xi katoliki diinE masarama nE. Katoliki gbegebe sogegorode nu na kOntOfili ma e nu naxan toxi a findixi wule sariyE nan na a nun wali kobi [katolike] diinE kui, a gbengben gni naxan nu na sariyE kui a nun indulgence matife. Fe xungbe gbEtE nan nu na salide yire sarafe a nun matife ra (simon) a nun naxan nu toxi na waxati a findixi fe kobi nan na Egilisi xa mangEya kui. Na korupsion toxi mixi gbegebe bE a findixi fe xungbe nan na, han a sa Pape sOtO.

en.wikipedia.org/wiki/Protestant_Reformation#Conclusion_and_legacy

A fOIE ra moyen Âge mixi ndee naxa xili sa e xa danxaniyatE forie ra gbilen, alo John Wycliffe nun John Hus, na mixie nu na bOxi bun ma. Na kui, a xOrOxO mixi yo xa lan boreya sOtO naxan na restorasion mouvement nun na dissenters singe tagi.^{[3]:13}
Barima 1229 toulouse xunmatie Canon 14 a falaxi nE, "moxo mu tinma mixi yo mu lan a xa buki fori xa na mu laayidi nEnE bukie sOtO, fo mixi yo naxan wama Psalter xa na mu Breviary ala xa walie xa fe ra, xa na mu ginE di xa waxati, kOnO moxo mu tinma e xa na bukie madangi.

A fOIO Renaissance waxati nan ma [15thhan 17thgnE wuyaxi] xaxili sEmbE kolon fe mafura.^{[3]:11} Reforme xa fe kui, a nu lanma a xa findi "sEbEli gbansan" xa sariyE nan na [Luther xa masen gni keren].^{[3]:22-23} Na, a nun na anti-traditionalisme naxan fatanxi a ra a nun mixi keren keren ma lan ma a xa kitaabui xaran a nun a xa a masen a yEtE bE, a findixi Restoration Mouvement singe xa yareratie xa xaxili nan na.^{[3]:32} NaxankatE mu tɔnxi Reforme ra alb a masenxi ki naxE Foxe xa buki kui naxan xili «Martyrs».

Ne 1532 kui, Thomas Harding, na xan nun a xa ginE, e nu bara suxu diinE kobi ra, e naxa e xanin lincoln, angletEri episkOpu ya i e naxa e makiiti barima e mu tinxi e xa lu e xa diinE kui. Na xanbi e naxa a xiri wuri ma, a tixi na nan ma, Chesham in the Pell, Botely fEma; e to tE sa faggots ma [wuri gbegebe naxan xirixi esensi ra], mixi nde naxan nu na a matofe a naxa a xaxili ra mini a nun a xa billet. Serexedubee naxa a fala pama be, mixi yo mixi naxan fa fageti ra alako a xa diinela e gan, a fama ne yunubi rabade xi tongo naani bun ma.

A nun man, John Tewkesbury, mixi lanma, mixi gbansan, na xan mu nu yunubi gbEtE yo rabaxi naxan xili saxi diinE sEnE ra, fo Tyndale xa Kitaabui nEnE xaran fe. A singe ra, a nu sEmbE mu nu na a yi ra, kOnO a to gbata, a naxa tin nOndi ra. Na nan a toxi e naxa a xanin london episkOpu ya i, naxan a makiiti a findixi mixi kobi nan na. A to nu na geeli kui, a naxa tɔnɔ gbegebe sɔɔ, han e to a xanin pama yire alako e xa a faxa, a gbe mu luxi a xa faxa. E naxa a xanin wuri magalanbuxi ma Smithfield, e naxa a gan na, a naxa a masen a a mu tinma papa xa wali ra, a man naxa a fala a a laxi a ra a a xa fe na Ala ya i.

Na kui, Ala xa Mixi Sugandixi xa mixie naxa yanfanteya sɔɔ kira birin xɔn, e xa simaya naxa sara, e naxa mati. Barima, na parlement kui, mangE naxa yi fe kobi raba a nun fe kobi ra, naxan findi sariyE ra abadan: mixi birin naxan na Kitaabui xaranma a bari xui ra (naxan nu na na waxati

a xili "Wickliffe xa xaran gni"), e lan ma e xa bOxi, xuruse, fate, baloe, a nun naafuli birin ba e xa die yi ra abadan, na nan a ra e xa makiiti ala xa fe ra, mangEya yaxuie, a nun bOxi yanfantee.

Misali wuyaxi nan na tOrE ma naxan mu nOma falade a nun naxan mu nOma ma gnOxun de yi waxati kui angilE xa taruxu kui. Mixi gbegbe naxa keli angletterre sigafe ra duniE nEnE ma ala ko e xa e yEtE ratanga setareya ma a nun tOrE ma. A tongoxi Foxe xa buki nan kui naxan xili Martyrs

Na sariyE naxan a masenxi a mixi naxa kitaabui xaran mixi gbEtE ra fo sErEri, a man naxa gbilen a ra Trent (1545-64) naxan kitaabui sa a xa bukie ya ma naxan mu lanma a xa xaran, a man naxa mixi yo raton a xa Kitaabui xaran xa a mu tinxi sErEri xa na mu sErEri ra.
jesus-is-lord.com/noble.htm

John Locke(1632 – 1704)

John Locke naxa kira fen ala ko a xa diinE tagiraba kolon a nun tOrE ma a mu sEbEli rabolo.
[3]:78Na rabafe ra, Locke naxa a fala a mangEya mu tinma diinE ra sEmBE sofe ra a nun a naxa Kitaabui mato ala ko a xa danxaniya nde fi naxan ma danxaniyatE birin lan ma naxan ma.[3]:78-79na nan na ki " diinE ra xurun fe rafe hagigE birin naxan ma mixi birin lan a ma."
[3]:80**NasariyE xungben**naxan a toxi a tide na:

kerin.Isa xa masen gni

b.Isa xa yaamari yati .[3]:78-79

Keretie nu nOma e yEtE fide kitaabui xaran gni gbEtE ma kOnO, Locke xa ma gnErE ma, e nu findixi fe xOrOxOE nan na, keretie mu lan ma e xa gere so e bore bE.[3]:79A mu luxi alo puritans a nun restoration mouvement, locke mu a fala a eglis singe xa gbilen a ra.[3]:79

John Wesley (1703 – 1791)

Wesley xa wali alo diinE karamOxO nan a ra a xa diinE sariyE ndee sugandi. A xa diinE fe xungbe nan a ra a naxan xili saxi "Keresitan kamalixi ", xa na mu bOgnE nun duniE sEniyE. Wesley a ma senxi nE, yi duniE kui, danxaniyatOrEe nOma fade ala xa xanunteya, xa na mu xanunteya kamalixi, naxan na e bOgnE kui. A xa diinE xaran gni, a gbengben gni danxaniyatE kamalixi, a nu sEmBE soxi a xa diinE sEnE nan kui. A nu a falama a lanma a xa hinnE kirayae yusi (sali , sEbEli ,khakhili rafouloun ,Komunion sEniyE , a nun na maniE) alo kira naxan ala rasEnE a nun danxaniyatOe masarama.

Xaxili kamalixi ra xanunteya kui a ma senxi nE a danxaniyatOrE nO ma lande a nun mixi gbEtee xa fe ra a nun e xa fe fangni. A naxa a masen Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi nan fari, a yaamari xungbe firin nde nan ya: «I xa i boree xanu alb i yete xanuxi ki naxe.» A ma gnOxun ma, yi kiraya fama nE mixi ratangade yunubi gbegbe ma a boree bE. Na xanunteya, a nun xanunteya Ala bE naxan nO ma findi de mixi xa danxaniya xungbe ra, na nan findima Wesley naxan xili saxi "Ala xa Mixi Sugandixi xa sariyE kamalife."

Wesley nu laxi a ra a danxaniyatɔɛɛ xa danxaniya xungbe nan nu na Kitaabui kui; a nun kitaabui nan nu na diinE xaran gni singe ra. ... Na kui, a nu laxi a ra a sariyE lan ma a xa lan danxaniyatOrOxE xa sariyE ma.

SariyE naxan wesley a masenxi a findixi hinne singe , mixi yEtE xa kisi danxaniya saabui ra, seedeɲɔɔya Ala Xaxili Seniyenxi nun seniyenfe. [Prevenient grace is Ala xa hinne naxan dangi adama xa nEtE ra. A na na beenun a xa raba a nun a mu fatanxi adamadie xa fe ra. Alo adamadie bara kana e xa fe kobie rayunubi , previent grace a niyama mixie xa e xa ala xa fe raba yEtE kan sugandi wo xa kisi sugandi ala naxan fixi wo ma Isa saabui ra xa na mu wo xa na kisi tondi. wikipedia.org/wiki/Prevenient_Grace]

Na ma gnErE nun na lanlanteyae man masarama nE a nun John Wesley nan a ra sEmbE soxi. Na danxaniyae alo a falaxi ki naxE Moody xa diinE buki Paul Enns naxan sEbExi a masenxi yi buki kui:

Sugandi naxan fatanxi (fore) kolonɲi ra - Ala mixi sugandixi nE a kolon xi nE a e yEtE kan xa danxaniya ma ala ko e xa danxaniya Ala xa Mixi Sugandixi ma.
Xunmati naxan mu dandan ma- A xa yunubi kui, Ala xa Mixi Sugandixi bara kisi fi adamee birin ma, a fa adamee birin findi kisi ra. Ala xa Mixi Sugandixi xa yunubie xafarife findima danxaniyatɔɛɛ nan gbansan xa fe ra.
Naxan findixi sEmbE ra- adama mu nOma a yEtE ratangade; Ala Xaxili Seniyenxi lanma a xa bari nɛɛɛ raba.
Prevenient Grace- Ala Xaxili Seniyenxi xa wali rafalafe danxaniyatɔɛɛ malima nɛ e xa xibaaru fanɲi ratinmɛ, e man xa e mali Ala xa kisi ra.
Conditional Preservation- Danxaniyatɔɛɛ bara senbe sɔɔ e xa balo ki fanɲi ra. KO nO e nO ma gbilen de hinne ma a nun e xa kisi IOE.

Prevenient grace nan nu na a xa danxaniya ra naxan a masenxi a mixi birin nOma kiside danxaniya saabui ra Ala xa Mixi Sugandixi ma. Wesley mu nu laxi a ra alo a xa waxati Calvinistee, sugandi singe . A naxa a faxamu a danxaniyatE diinE nu a falama a kisi nOma rabade ala xa hinne nan gbansan ma. A naxa a xa fahaamui masen adamadie nun Ala xa lan boreya ma ala xa hinne nan ma. Ala nu na walife ala ko mixi birin xa nO danxaniya sOtOde a to adamadie mali e xa e yEtE ratanga Ala ma.

Wesley naxa a fala a diinE sariyE nde nan na danxaniya ra naxan fatanxi fe kolon xi ra. Na kui, nOndi nu nOma nE sOtOde danxaniyatOrEe xa fe kui (a birin, mixi keren keren mu a ra), xa a findi nOndi yati ra. A nun sariyE birin lan ma a xa nO makantade a fangnira. A mu danxaniya nun xaxili tagi rasama. Naxee findixi naamunyie ra, e xa kolonɲi nun e xa xaxili, e nu na Kitaabui bun ma tɛmɛi birin, Wesley naxa a fala, barima Ala xa masenyi nan gbansan nu masenxi 'a lanma a xa findi won ma kisi ra.'^[15]

Ɗe 1770 a naxa a sEbE "xaran gni gbegbe na na naxee tide mu gbo... Na kui won nOma ma gnErEde a nun won nOma 'tinfe xa na mu tinfe .' KOnO, yi waxati, won xa fe hagiEe suxu a fangni ra..."[20][Yi fe luxi alo Locke xa fe xungbe 50 han 70 gnE singe ma.]

Wesley naxa tinxinyi fe gbegbe rayiriwa na waxati, a nungeeli ma sarafe anoun abolitionism ramakhè. A naxa mixie mali e xa danxaniyatEe xa malanyie rafala a nun e xa malanyie rafala waxati birin Angleterre ,Ecosse ,Wales anoun Irlande alo mixi xunxuree naxee bara e yEtE kan xa fe rawali,karamOxOya a nun diinE xaran gni mixie tagi. A xa wali xungbe findixi kawandilae sugandife nan na, naxee mu nu sugandixi, naxee nu sigaxi yire birin kawandi a nun mixie masuxufe sosiete kui. DimEde naxee nu na e mali ra e nu xili falama "exhorters" naxee nu walima alo fu nun firin xεεrae nanoun bara Isa xa te koore ma .

A masarama

kabi

wikipedia.org/wiki/John_Wesley

Puritan - 16th- 17thgnE wuyaxi

Angleterre puritans xa fe singe nan nu na a ra e xa salide sEnE ra gbilen, "primitive" naxan findi ma xErE mixie xa malanyi ra.^{[3]:40,41} Na xaxili findixi fe xungbe nan na puritans xa yiriwE kui ameriki koloni kui.^{[3]:50-56}

Baptiste tagi rasa(1730 - 1740)

Na waxati singe kui, mixi nde naxa mini baptiste tagi naxan xili Separate Baptists. Yi gnErE xa fe firin nan nu nadanxaniya tondife a nun "xOrOxOE xaxili kui" [Bibilia findixi sariyE keren nan na naxan lan ma a xa raba a fangnira a nun manE a xa bira bible ki ma naxan findixi sariyE ra naxan fatanxi biblicism ra].^{[3]:65} Separate Baptists naxa a to a sEbEli findixi "sariyE kamalixi" nan na danxaniyatE bE [na kui, a mu lanma a xa findi sariyE ra].^{[3]:66} Na kui, halie naxa e ya rafindi Kitaabui mamisali struktural danxaniyatε nama bε , e mu tixi e xa lan e bore ma na misali ma.^{[3]:67} Na xundE kelixi new england nan ma, kOnO a sEmBE gbo sogedorode nan ma, diinE sEmBE soxi bible misali nan ma.^{[3]:67} KEmE solo masaxan nde dOnxE ra a naxa siga kentucky nun tennessee sogedorode, stone nun campbell xa fe naxa mini dEndE xEn.^{[3]:68} Separate Baptists xa yiriwE sogedorode bOxi ma na nan a niyaxi yire rafala Restoration Movement bE, barima Stone nun Campbell mixie nu kelixi Separate Baptists nan ya ma.^{[3]:67}

Baptist restorationism naxan fatanxi e bore ra a man naxa Landmark Baptists xa yiriwE yire keren waxati keren ma a nun Stone-Campbell Restoration Movement. James Robinson Graves xa yarerati bun ma, yi mixie nu wama **plan tinxinxi** Eglis singe bE, e laxi a ra a mixi yo mu na naxan na na plan kui a fama nE mixi ra gatade a xa findi eglis yati ra.^{[3]:68} [E firin birin nO ma tinxin de, keren tinxin xi xa na mu e firin birin tinxin xi?]

wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

James O'Kelly(1732 -1826)

O'Kelly findixi mixi singe nan na naxan lanlanteya fen ma gbilen fe ra danxaniyatE kui.^{[4]:216} Ɗe 1792 kui, a mu nu rafanxi episkOpi xa wali ma Methodist Episkopali Eglis kui,

A naxa a makuya na fate ra. O'Kelly xa gnErE, naxan nu na virginia a nun nord carolina, a singe nu xili republican methodists. Ne 1794 e naxa na xili tongo e xa danxaniyatɔɛ nama.[5]

O'Kelly, Rice Haggard a nun mixi gbEtee e bara sariyE suli suli masen eglise xa diinE kui

1. Ala xa Mixi Sugandixi keren nan na danxaniyatɔɛ nama xunyi ra

2. Keresitan xili keren nan tinxi

3. Kitaabui nan danxaniya sariyE keren na

4. Keretie xa sariyE nan keren na eglise lan boreya kui

5. Mixi yEtE kan xa kiiti safe findixi birin xa tinxingni nan na.

Mangeya naxan mu kanama, FW

Mattox, p. 312

Elias Smith(1764 – 1846)**a nun Abner Jones**(1767 – 1840)

Abner Jones dOktOre nan a ra a naxa keli baptist salide a naxa salide nde ti a xili sa xi christian salide

lyndon, vermont a nun kitaabui keren nan a xa diinE ra.

Abadan

Kingdom, FW Mattox, p.313

Elias Smith naxan kelixi Vermont a naxa a maso Dr. Jones ra a nun O'Kelly xa ma gnErE.

[3]:68[6]:190E nu laxi a ra a mixie nO ma, Kitaabui gbansan matofe , wo xa findi

danxaniyatOe ra wo naxa wo yEtE raso adamadie xa naamunye ma a nun diinEe naxee

kelixi erOpe.[3]:68[6]:190

Barton W. Stone(1772 – 1844)

A to nu na Guilford Academy nan kui North Carolina 1790 kui,[2]:71 Stone naxa James McGready

(Presbyterian karamOxO) xui ramE.[2]:72 gnE wuyaxi dangi xanbi a yEtE naxa findi presbyterian

karamOxO ra.[2]:72 Stone to nu na Presbyterian xa danxaniya matofe a fangni ra, a gbengben gni ra

Westminster danxaniya masen gni, a nu laxi a ra a danxaniyatE ndee nu na kitaabui nan kui.[2]:72,73A

mu nu nOma tinfe kalvin xa sariyE ra naxan nu lanxi fe kobi birin ma, sugandi tife naxan mu lanma a

xa raba a nun fe raba fe.[2]:72, 73

Cane Ridge Revival

Ne 1801 kui, Cane Ridge Revival naxan nabaxi Kentucky, a naxa sansi rawali Kentucky nun Ohio

xure de ra alako e xa e makuya diinela e ra, e xa findi danxaniyatɔɛ gbansan xa ra - Katoliki,

Protestant xa na mu Yuwifi. Ne 1803 kui, Stone nun mixi gbete naxa keli Kentucky Presbytery,

e naxa Springfield Presbytery ti. Na fe xungbe naxan nabaxi Stone wing xa fe kui a findixi yi

buki ra minife nan na *Springfield Presbytery xa testament dOnxE a nun a xa testament*, Cane

Ridge, Kentucky, 1804 kui. The Last Will findixi kEdi dunke nan na naxan kui Stone nun mixi suli

e bara a masen e bara keli Presbyterian diinE kui a nun e wama findife Ala xa Mixi Sugandixi

fate nan na.[7] Na sEbElie naxa a fala mixi birin bE naxan bira Isa fOxOra, e naxa a fala a lanma e

xa e yEtE kan yamari, e man naxa Kitaabui tongo ala ko e xa Ala waxOn gni faxamu.

Keretie xa lan boreya

Elias Smith nu bara Stone xa fe mE 1804, a nun O'Kelly xa fe 1808.^{[6]:190}

Na mixi saxan naxa e malan 1810 kui.^{[6]:190}Na waxati mixi 20,000 nan nu na mouvement malanxi kui.^{[6]:190}Eglisie xa lan boreya nu xili "Kristian xa lan boreya" xa na mu "Kristian xa lan boreya".^{[3]:68[6]:190}

Geme nɛɛ ki xa fe ki

Stone movement xa sEmbE singe nan nu na danxaniyatE xa xOrOxOE ra, naxan a niya e xa taruxu danxaniya birin tondi, e xa naamunye, a nun diinE sariyE naxan nu bara mini waxati dangixi kui a nun e xa e xaxili ti danxaniya singe nan ma naxan fatanxi kitaabui ra.^{[3]:104,105}

A fOIE ra danxaniyatE singe ra gbilen fe nan nu na Stone movement kui, e naxa a to eglisie singe xa duniE ra gbilen fe findixi fe xOrOxOE nan na, a nun gnE singe kui "e naxa e xaxili ti . . . duniE sEnE nun tinxin gni nan ma dangife eglisie singe xa sariyEe ra.^{[3]:103}Na xundE fan nu wama salide singe ra gbilen fe.^{[3]:104}Na kui, a to nu na kOntOfili ma a fe ndee ra sEmbE sofe nO ma danxaniyatOrE xa xOrOxOE kana de, yi wali naxa findi sariyE tondife ra a mu findixi sariyE nEnE ra gbilen fe ra.^{[3]:104}Xaxili tife xOrOxOE ma a xOrOxO han na moxo naxa e yEtE ratanga salide sariyE yo ma, na nan a niya moxo naxa findi moxo ra na xan mu nu na " dogma, form, xa na mu structure."^{[3]:104,105} Naxan "na gnErE ma sOtOxi a findixi lanlanteya nan na danxaniyatE singe ma."^{[3]:105}

Fe gbEtE nan nu nagnE wulu keren ma fura .^{[3]:104}Amerikika gbege na waxati e nu laxi a ra a gnE wulu keren⁵a nu ma kOrE a nun e nu e xa lanlanteya saxi e xa bOxi nEnE nan ma, ameriki.^{[3]:104}Stone movement mixie nu laxi a ra a danxaniyatE keren nan gbansan naxan fatanxi xɛɛrae xa salide ra, a nun bOxi keren xa na mu diinE gbEtE, na nan nO ma findi de gnE wulu keren xa fa ra.^{[3]:104}Stone xa millennialism a falaxi nE a "apocalyptic" nan a ra dangife Alexander Campbell ra, barima a nu laxi a ra mixee mu nOma millennialism sode adamadie xa yiriwE saabui ra.^{[8]:6,7}KOnO, a nu laxi a ra a fatanxi Ala sEmbE nan na, a nun a nu laxi a ra Ala xa a xa mangEya ti, mixi lan ma a xa balo alo Ala xa mangEya bara ti.^{[8]:6}

Stone movement bE, na mu nu lanxi eschatological theories ma [na xarangniteoloji anounkharanyi nakhan nondi kha fé falama naxan fatanxi a dOnxE ra xa na mu a dOnxE ramaraguir khaadamaya , naxan xili falama DuniE rapɔnyi .]⁶a nun man gbEtE naxan fatanxi lanlanteya ra ala ko a xa lu alo ala xa mangEya bara ti duniE ma.^{[8]:6,7}Na apokaliptik ma gnErE ki xa na mu dunia ma gnErE mixi gbege nan a niyaxi e xa pacifism suxu, e naxa e yEtE sa siwili mangEya kui, e naxa e yEtE raso gere, sOreya, xOnE, naafuli fe a nun konyiya.^{[8]:6}

en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Thomas Campbell(1763 – 1854)

---

⁵Wo thebiblewayonline.com mato - Millennium

⁶<http://en.wikipedia.org/wiki/Eschatology>

Fe gbEtE man naxa fOLO Thomas Campbell to yi buki ramini *Washington xa danxaniyatE malanyi xa masen gni a nun a xa masen gni* 1809 kui. A naxan kui a naxa a xa danxaniya ndee masen Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa danxaniyatɔɛ nama xa fe ra, a to danxaniyatɔɛ nama malanyi rafala Washington, Washington taa kui, Pennsylvania, a mu findixi danxaniyatɔɛ nama ra, kɔɔ a findixi mixie xa malanyi nan na naxee wama danxaniya xunmasafe.^{[1]:108-111} Mai kike 4, 1811, danxaniyatEe xa malanyi naxa a yEtE findi salide ra naxan nu na danxaniyatEe xa yaamari bun ma, a naxa findi salide ra naxan xili Brush Run Church.^{[1]:117} E to e xa sariyE nEnE xaran gni naxan a niyaxi e xa e yEtE xunxa ye xunxure ra, Redstone Baptist Association naxan nu na e sEti ma a naxa Brush Run Church xili a xa e maso e ra ala ko e xa e bore mali. E naxa tin na ra xa e " tinxi e xa kawandi raba, e man xa mixie xaran e naxan xaranxi Kitaabui kui ".^{[9]:86}

Alexander Campbell(1788 – 1866)

Thomas xa di Alexander naxa a maso a ra ameriki 1809 kui, a mu bu a naxa findi yarerati ra yi malanyi kui.^{[3]:106} Campbells walixi Redstone Baptist Association nan kui kelife 1815 xan 1824. Campbells nun Baptists e firin birin e yEtE xunxa ye xunxure nan kui a nun e xa diinE kui, [naxan xili kolon xi **danxaniyatɔɛ nama**, sisteme eglisE yamarima naxan kui birine eglisE danxaniyatɔɛ nama na a yEtE ra, ecclesiastically sovereign , khanamouy EtE kan -[wikipedia.org/wiki / Congregationalist_polity](https://wikipedia.org/wiki/Congregationalist_polity)] a naxa mini a ma a tan nun a boree mu nu na Baptist diinE kui. Redstone Association kui, na lan boreya naxa findi fe xOrOxOE ra Baptist kuntigi ndee bE, Alexander Campbell to buki ramini fOLO, *Keresitan Baptiste*, reforme rayiriwafe. Campbell nu bara na gere ma to a naxa a xa mixie xanin Mahoning Baptist Association 1824 kui.^{[1]:131}

Alexandre naxan yusima *Keresitan Baptiste* xa a yEtE masen a naxan toxi a findixi fe xungbe ra naxan findixi xErEtie xa danxaniyatEe ra tima kirayae ra a nun kirayae ra. Na fe nde lan ma a xa fiixEfe hagiqE nun fe tide mu na tagi rasafe Keresitan diinE singe.^{[3]:}

A naxan toxi a findixi fe hagiqE nan na xErEtie xa diinE kui:

- kerin. danxaniyatɔɛ nama xa yEtE kan
- b. xunmati gbege na danxaniyatɔɛ nama birin kui
- c. IOxun keren malan gni a nun
- d. [danxaniyatɔɛ] ye xɔɔra e xa yunubie xafarife ra."^{[3]:106}

Na fe ndee ya ma a tondi naxan ma a mu tide na:

- kerin.sunbui sEnE
- b.dikon ginE
- c.gnErE ki
- d.sansi maxafe a nun
- e.karismatic exercises."^{[3]:106}

Walter Scott (1796-1861)

Ne 1827 kui, Mahoning Association naxa Walter Scott sugandi kawandila ra. Scott xa wali saabui ra, Mahoning Association naxa gbo a xOn ma. Ne 1828 kui, Thomas Campbell naxa siga danxaniyatɔɛ nama gbege ma Scott naxan tixi, a naxa a xui rame a xa kawandi kui. Campbell laxi a ra a Scott nu na fe nEnE nan na bama a xa wali kui a nun a xa kawandi kiraya.^{[1]:132-133} Ne 1830 kui,

Mahoning Baptist Association naxa kana. Alexander naxa a xa buki ramini *Christian Baptist*, a nun zanvie 1831, a naxa a fOIO a xa buki ramini de *Millennial Harbinger*.^{[1]:144-145}
wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Naiyalanyi sEmBE

Thomas Campbell nu na John Locke xaran di nan na [1632-1674].^{[3]:82}
Wo xa ratu locke xa sariyE firin nan ma a) Isa xa masen gni a nun b) Isa xa yaamari yati .
Campbell na marasi keren nan falaxi diinE itaxun fe ma alo Herbert nun Locke a falaxi
ki nE: "dinE xa findi fe xungbe ra mixi birin lan ma naxan ma."^{[3]:80} Naxan tide na a naxa
fe ndee kolon naxee xa fe falaxi Kitaabui kui:

kerin. Marigi xa masenyi nan ya.
b. Precedent tinxi "^{[3]:81}

A man naxa a fala a "xEritie xa diinE xa gbilen a ra."^{[3]:82} Thomas nu laxi a ra a danxaniyatEe nu
lanma e xa danxaniyatEe tagi rasa. A man nu laxi a ra a Kitaabui nu fiixe han mixi birin nu noma
a fahaamude, na nan a ra, danxaniya mu nu tide na.^{[11]:114}

Alexander Campbell fan nu na Enlightenment xaxili nan kui, a gbengben gnira Ecosse
School of Common Sense Thomas Reid nun Dugald Stewart.^{[3]:84} Yi mixie naxa a to a
Kitaabui findixi fe yati nan na naxan mu findixi fe yati ra , a nun a naxa a fala a science xa
na mu baconian kiraya nan a ra naxan fatanxi kitaabui ra naxan fama fOIOde na fee ra, a fa
fe ndee rafala naxan lanma a xa raba fe nde ma, a fa e rawali ala ko a xa nO a ra jɔnfe ra.
^{[3]:84} Alexander yi kira nan ma senxi a falafe ra a " kitaabui findixi fe yati nan na, a mu findixi
xaxili ra, sariyE, fe birin, xa na mu wOyEn masen gni."^{[3]:84} A nu laxi a ra xa danxaniyatOrEe e
yEtE ra gbata fe nan ma naxan na kitaabui kui, e fama nE lan de, a nu na fe toxi nE a findixi
salide sariyE nan na.^{[3]:84,}

wiki/Restoration_Movement

Mouvement xa fe mOdEli

Thomas Campbell xa kirayae naxa lanlanteya kirayae malan a nun Reformed nun
Puritan kirayae.^{[3]:82,106} Naxan xili Enlightenment a bara Campbell xa sEmBE kana kira
firin nan na. A singe, a naxa a masen a danxaniyatE lan boreya nO ma sOtOde fe
xOrOxOE nde fenfe ra mixi birin lan ma naxan ma. A firin de nan nu na danxaniya ra
naxan nu rafalaxi a nun a nu makantaxi fe nde nan ma naxan fatanxi kitaabui ra.^{[3]:85,}
86

Alo mixi gbegbe a xa waxati, Alexander Campbell laxi a ra gnE wulu keren⁷Fé raba fé wöyèn yi
ra. Na kui, a xa fe nu rafanxi a ma dangife Stone gbe ra.^{[8]:6} A nu laxi adamae xa sEmBE ra a nu
laxi a ra a danxaniyatOrEe nO ma lan de e xa duniE masara a nun e xa waxati wulu keren fOIO.
^{[8]:6} Alexandre xa kiraya nu na postmillennial nan ma, a nu laxi a ra a danxaniyatE nun sosiete xa
yiriwE fama nE bElExE nun tinxin gni waxati ra beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa gbilen.^{[8]:6} Na
xaxili fan gni a ma senxi nE a, a fari ma a nun primitivism, a nun

yi buki xaranse 3

Millennialism

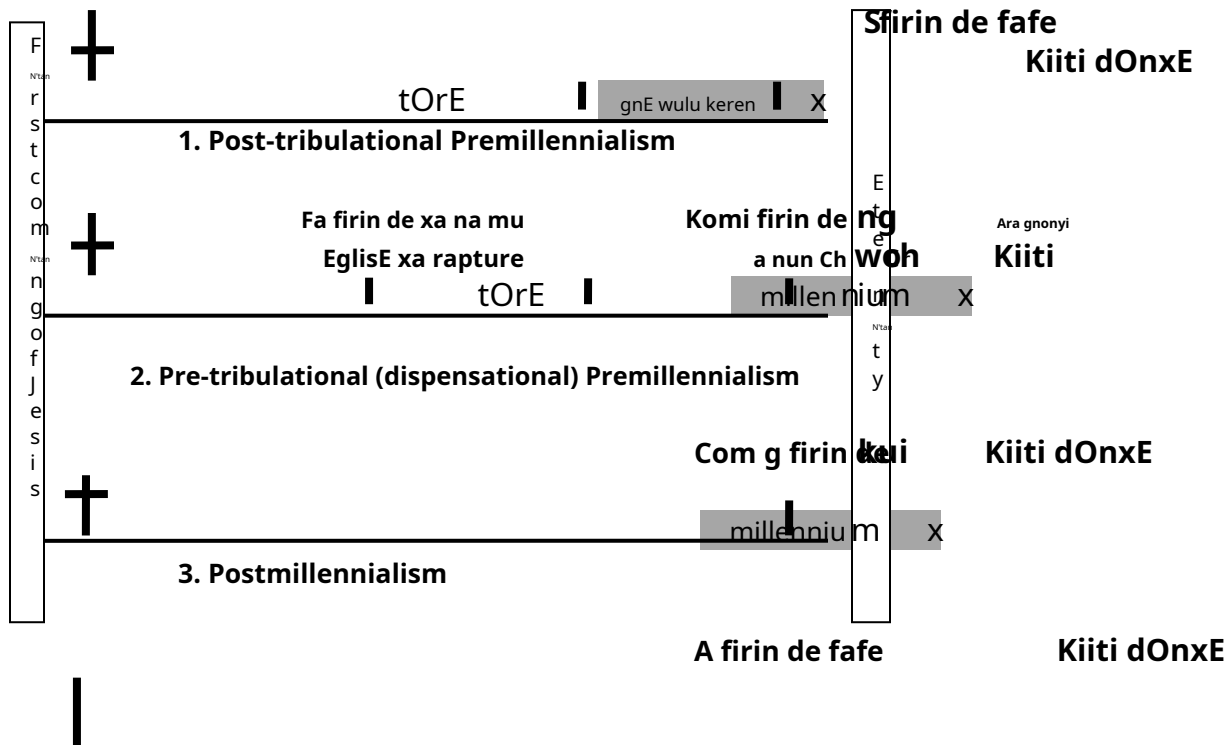
Yi masen gni "millennium" mu toma anglE xui kui. A kelixi Latin xui nan ma naxan wama a falafe ꞑE wulu keren. A fasari ki wuyaxi nan ya:

Premillennialistsna tongoAla xa Mixi Sugandixi xa mangEya mu sabatima sinden a nun a xa fafe firin de duniE ma a nun a fate ra a fama nE a tide singe ra, na xanbi a fama mangEya rabade gnE wulu keren beenun taruxu xa ꞑn.

Dispensationalistswo xa la a ra a Isirayila nun danxaniyatOrE tagi rasama, a nunAla fama nE mangEya dɔxɔde Isirayila bɔxi ma ꞑE wulu keren bun ma Ala xa Mixi Sugandixi, a gbilen xanbi, a fama dunia yamaride kelife Darisalamu ꞑE wulu keren bun ma

Postmillennialistswo xa la a ra a Ala xa Mixi Sugandixi xa mangEya tixi nE a xa fa singe nan ma, gnE wulu keren findima waxati fangni nan na mangEya naxan buma han taruxu ra ꞑn ma a nunNa dangi xanbi, Ala xa Mixi Sugandixi fama nE a firin de taruxui rapꞑnyi.

Amillennialistswo naxa tin yi sariyE yo ra, kOnO fe wuyaxi nan a ra. E ndee laxi a ra a waxati yo mu na naxan misaalixi gnE wulu keren na, kOnOAla xa Mixi Sugandixi nun a xa seniyentɔee xa nɔe kamalixi SentanE nun a xa walikEE birin xun ma . Wo yi misali mato yi pirinti ma.

gueré. E xasabi luxi ne alɔ meyenɔi naxan na baa de ra. E naxa duniya igiri, e fa Ala xa nama rabilin, a xa taa xanuxi. Kɔnɔ te naxa goro keli koore ma, a e sɔntɔ.

- A nungnin'nè , naxan e madaxu, a nu nae wolixi ye xɔɔra naxan na te xɔɔra , sube nun namijɔnme wule fale nu bara woli dennaxe. E naxankatama ne kɔe nun yanyi ra abadan.
- Na xanbi n naxa a tokibanyi fixE xungbe a nun naxan nu dɔxɔxi a fari. Bɔxi nun koore naxa e gi a ya ra, yire yo mu lu e be.
- N naxa faxamixie to, forie nun xuri, e tixi kibanyi ya i. Buki gbete fan naxa rabi naxan findixi kisi buki ra. Mixi faxaxie naxa makiiti e xa kewali ki ma alɔ a sebexi kitaabuie kui ki naxe. Baa naxa mixi faxaxie raso a kui, faxe nun gaburi naxa mixi faxaxie so e yi ra, mixi keren keren birin naxa makiiti a xa wali ki ma. Na xanbi, faxe nun gaburi naxa woli te xɔɔra. Na te dexe findixi faxe firin nde nan na.» Mixi naxan xili mu sebexi kisi buki kui, na kanyi woli ne te xɔɔra.

Fatanfasi dunke

- **MalekE kelife koore ma**-Yaya nu na bɔxi ma a to yi laamatunyi yire to
- **Wo xa na xure sanyi sOtO**-Yi buki xaranse solomanaani nde kui, Sentane nu na yi safe ra, na nan a ra yakɔsi a bara nɔ.
- **Dragon naxan na 1000 gnE kui**-Sentane bara bOxO a nun a kamalixi ra a nun a xirixi a xa wali ra ROma saabui ra eglisE gerefe ra, (wo xa seederɔxɔya ba, na yili nun na seeli naxan balanxi). Na nan findixi Rɔma mangeya xa taruxui rapɔnyɔi ra kɔnɔ Sentane mu a ra. A nu fama nE rabolode ala ko a xa gbilen si gbEtEe yusife ra.
- **gnE wulu keren**-Ne 1000 mu waxati nde xa fe falama, kɔnɔ a findixi fe nan na. A sa Sentane be a findixi beIExE nan na. Xa a sa sEniyEtEe ma a findixi geeni nan na. Yi kEdi 1000 a masenxi nE a birin na. Yabura 50:10 a falama a Ala nan xurusee sOtOxi geya wulu keren ma. Deuteronomy 7:9 a falama a Ala a xa laayidie ra bama nE han waxati wulu keren. Yabura 105:8 nun 1 taruxu 16:15 a falama a ala bara a xa masen gni yamari kabi waxati wulu keren. Na xaxili findixi fe birin nan na a nun waxati nde mu a ra.

Wo xaxili gbEtE mato xa na mu tEori gbEtE naxan fatanxi 1000 gnE ra:

1. gnE 1000 nan na danxaniyatE birin xa waxati ra (kelife na waxati ma han waxati dOnxE). Yi xaxili xa kOntOfili nan ya a waxati dondoroti nan tongo ma duniE xa taruxu kui waxati dangi xanbi.
2. gnE 1000 nan na waxati birin na han Ala xa Mixi Sugandixi xa fa firin de. Na fe xOrOxOE naxan na yi xaxili kui a findixi a ra a fama nE danxaniyatEe xa sErEri waxati ra xurun de danxaniyatE waxati birin ma.
3. Ne wulu keren dangi xanbi Rɔma xa kanafe ra, danxaniyatɔe nama naxa siga yare. Na fe xOrOxOE naxan na yi xaxili ma a lan ma mixi faxaxie xa keli faxE ma kabi gnE wulu keren.

- **SentanE na yire makuye kui**-SentanE mu dandan ma a xa wali ra, a bara rati.
- **SentanE naxa a rabɛɛɛn waxati dunke bun ma alako a xa sie madaxu**-Na waxati mu a ra, kOnO masen gni nan a ra ala naxan falaxi danxaniyatOrEe bE: "n wo makantama nE tEmui dangixi, n man na ra bama tina, yire birin, waxati birin, yaxuie birin ma. Na nan findixi Ala xa garanti ra tina bE, alo Esekiel 38-39 kui.
- **Naxee magoroxi kibanyie kui**-Naxee magoroxi kibanyie kui, nee nan maniyaxi. E tan nan na kiiti sade senbe fixi naxee ma. Nde e ra? E findixi seniyeɛɛɛɛ nan na naxee bara geeni, e bara findi seniyeɛɛɛɛ ra, e baloxi xa na mu e faxaxi. Isa nu bara laayidi tongo a mixi naxee na geeni ma e fama nE a sEti de sie xa mangEya kui (Revelation 2:26f; 3:21; 11:15-18; 18:20). Na nan lanxi Daniyeli 7: 21, 22 ma.
- **E nii ndee xunyi bolonxi Isa xa fe ra**-Na mixie nan findixi seedeɛɛɛɛɛɛɛɛ ra ɛaxankatɛ kui. E bara keli faxE ma (e bara balo) e man bara mangEya raba Ala xa Mixi Sugandixi ra. Wo ma gnOxun gere yire ma gere dangi xanbi 19 kui a nun bOxi naxan na mixi faxaxie fure ra. Mixi faxaxie naxee findixi danxaniyatOrEe ra e kelima faxE ma e man fa e maso mixi sEnEe ra naxee na kibanyie ma ala ko e xa mangE raba ala ra. Naxee faxaxi e mu IOExi barima e naxa keli keren na ala ko e naxa faxesOnOn. Na nan findixi «marakeli singe ra.» Wo a kolon yi mixie nan gbansan faxaxi yi buki kui, e mu findixi danxaniyatɛɛɛɛ ra naxee faxaxi taruxu kui. Na mu findixi marakeli yati ra naxan fama rabade Isa gbilenma tɛmɛui naxɛ. Yi yire findixi misali nan na naxan a ma senxi a danxaniyatOe bara geeni e man bara e yEtE ratanga.
- **Mixi faxaxie**-Naxee faxes xi laamatunyi kui dalise xa wali kui e fa faxes gnE wulu keren (misali ra) e man fa keli faxE ma e man fa kana. E nu na baloe nan kui. E findixi mixi faxaxie nan na, e man fama nɛ balode e xa findi mixi faxaxie ra. Verse 5 nan a ra. Xa i wama a kolon fe, i xa yi buki xaran v4 na xanbi v5b: ("Kristian martirie naxa balo e man naxa mangEya raba Ala xa Mixi Sugandixi ra gnE wulu keren bun ma. Yi nan findixi marakeli singe ra.") Isa yaxuie naxa faxes gnE wulu keren bun ma a masenxi nE a e bara bOxO e xa gere kui Ala xa Mixi Sugandixi nun danxaniyatOrE tagi. A mu a masenxi waxati yati nan ma.
- **Marakeli singe**-yi nan findixi Isa xa fe ra mixi faxaxie xa keli faxE ma. A xili falama « singe » barima Yaya fama nɛ kelide faxes ma a firin nde. Ala xa walikEe nun sube walikEe birin faxes nE faxes singe nan kui kOnO mixi fangni nan gbansan na keli singe kui. Marakeli singe findixi baloe nan na a nun mangEya ra kOnO marakeli firin de findixi faxes firin de nan na. Na masenyi nan ya: mixi faxaxie naxee na Ala xa Mixi Sugandixi xa fe kui, e fan na geeni nan kui ab Ala xa walikɛɛ naxee na balofe.
- **Ala xa sErEtie ... mangE 1000 gnE**-yi mu wOyEnma Isa xa mangEya waxati ma kOnO sEnEe xa mangEya waxati nan ma. Yi yire, waxati mu a ra, kOnO geeni nun duba nan a ra. Naxan nu na e yi beenun e xa faxes (sErEri mangEya), na naxa lu e xa faxE xanbi. Ala xa konyie nan geenima dunija nun faxes kui.
- **SentanE naxa si gbEtEe madaxu (a man)**-SentanE luma nɛ a xa wali ra dunija ma alako a xa Ala xa konyie xa danxaniya xun nakana.

- **Gogo nun Magog**-E findixi mixi yo ra kOnO mixi yo mu a ra alo e nu falaxi ki naxe Ezekiel kui 38, 39. Yi masen gni na yire firin birin: Ala a falama a xa mixie bE: "N bara wo makanta, n bara wo mali yi tOrE kui, n man fama na rabade wo hayi na naxan ma tEmui birin." A tide na yi yaxui nEnE xa gboe nan ma (a findi naxan yo ra) a nun Ala e bOXO ma ki naxe. Danxaniyatɔɛɛ, wo naxa kɔntɔfili Ala xa waxonɔi nun a xa nɔɛ ma alako a xa wo makanta yaxui birin ma, yi waxati xa na mu tina! Yi masen gni naxan fatanxi pre-millennial theories ra: Fe birin naxan na Ala xOnE gbegbe rafafe duniE kui, SentanE mu walima dEndE xEn, Ala xa walikEe gbansan nan na, a fama nE kana de (a gbengben gnira xa wo laxi a ra a mixi mu nOma gbilen de a xa diinE ma).
- **Ibulisa naxa woli tɛ xɔɔra**-Tɛ xure misaalixi kɔnkɔfe birin na. Mixi yo mu gbilen ma a to bara woli tE xure kui. Na mu findixi ɲaxankatɛ ra naxan mu ɲɔɲma abadan, kɔɲ Ala xa ɲama xa geeni nun Ala yaxuie xa nɔɛ xa fe nan a ra.
- **Kibanyi fixE xungbe**-a mu findixi kiiti IOxE ra naxan ma mixi birin lan ma e xa mini IOxE keren. Na luxi nE alo DaniyEli 7:9-12 ROma (naxan naani nde) kiiti saxi dEndE xEn.
- **Marakeli firin de**-Na sube batulae bara keli faxɛ ma. Ala xa walikEe mu na barima e kelixi gnE wulu keren nan ma (naxan na laamatunyi kui).

Yi laamatunyi kui, ɲinne na xirixi ɲɛ wulu keren bun ma alako a xa a masen a a bara nɔ a ra ki naxe a xa gere kui danxaniyatɔɛ ɲama bɛ Rɔma saabui ra. A bara a yEtE rabolo waxati nde bun ma barima rOma dangi xanbi a fama nE fe gbEtE raba de e man fama nE na fe mOXOyEn de. ɲaxankatɛ masenxi seniyentɔɛɛ xa masenɲi nan na (naxee baloxi a nun naxee bara keli faxɛ ma) e na mangɛya rabafe e man na kiiti safe xunnakeli kamalixi kui. Yi sEbEli a falama a Ala xa Mixi Sugandixi nun a xa danxaniyatE xa geeni birin na a nun SentanE nun a xa danxaniyatE xa geeni naxan na Rɔma mangEya ma. Waxati 20 masen gni kelife Annabi Yaya xa masenyi , Joe McKinney, TheBibleWay Online

yi buki xaranse 4

Malan gni a nun itaxun fe

Stone nun Campbell xa malan boreya

Campbell xa gnErE nu xili saxi "systématique et rationale reconstruction" nan na eglis singe ma, a nun Stone gnErE naxan nu xili saxi bElExE ra a nun danxaniyatareya.

[3]:106-108

Hali e to mu lanxi e bore ma, na mixi firin naxa lan fe xungbe wuyaxi ma.^{[3]:108}E firin birin naxa a to a xɛɛrae xa diine ragbilenfe findixi kira nan na naxan nɔma ɲɛ wulu keren mafuren mafuren.^{[3]:108}E firin birin naxa a to a eglis singe ra gbilen fe findixi kira nan na danxaniyatEe xa xOrOXOE ma.^{[3]:108}A nun man, e firin birin laxi a ra a lan boreya na danxaniyatEe tagiɛa nu nOma rabade xa a findi misali ra xEri diinE ra.^{[3]:108}Yi mixi firin birin xa lanlanteya e xa danxaniyatE singe ra gbilen fe ra a nun danxaniyatOrEe xa lan boreya ra

a lanma a xa findi lanlanteya ra mixi gbegbe tagi yi mixi firin tagi.^{[8]:8}
en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Sèbè: Barima e firin birin laxi eglis xa yEtE kan nan na, munse nu lanxi e xa e malan?

"Raccoon John" Smith (1784-1868)

Na mixi firin naxa e malan High Street Meeting House, Lexington, Kentucky e naxa e bElExE Barton W. Stone nun "Raccoon" John Smith tagi, Samedi, Decembre kike 31, 1831.^{[9]:116-120} Smith sugandixi nE, mixi naxee nu na na, ala ko a xa wOyEn Campbell xa mixie xili ra.^{[9]:116}

Mixi firin sugandixi nE ala ko e xa lanlanteya xibaarue xanin eglisie birin ma: John Rogers, danxaniyatOrEe bE a nun "Raccoon" John Smith bE naxan findixi fe masaramae bE. Hali fe nde to nu na, na malanni naxa nɔ.^{[1]:153-154} Mixi gbegbe laxi a ra a yi malanyi laayidi xungbe nan tongoxi yi malanyi xa fe ra tina, e naxa yi xibaarue rasE a fangnira.^{[8]:9}

Na malan boreya kui, fe xOrOxOE nan nu na naxan nu xili falama na mouvement nEnE. A masenxi a lanma, xili sOtOfe naxan mu fatanxi diinE ra a nu tide na. Stone nu wama a xa siga a xili ra "kristian." Alexander Campbell naxa a masen "Ala xa Mixi Sugandixie". Na kui, na xili firin birin

abara lawali.^{[1]:27-28}

Kabi yi bElExE fOIO ma, xaxili masarama mixie tagi, a findixi buki nan na naxan nu ramixi a xa mangEe yi ra. Alexander Campbell naxan yi buki ramini *Keresitan Baptiste* anoun *Millennial Harbinger*. Stone naxan minixi *Keretie xa xεεra*.^{[12]:208} BingnE kui, xamE firin birin e xa mixi gbEtE xa sEbElie ramixi nE, naxee xa tide mu nu lanxi e gbe ra.

Stone nun Alexander Campbell xa Reformers (naxan xili falama Disciples nun Christian Baptists) e to e malan 1832 kui, danxaniyatOrE nde gbansan nan nu na Smith/Jones nun O'Kelly xa malanyi kui.^{[6]:190} Naxee na raba e kelixi danxaniyatɔɛ pama nan ma naxan na Appalachian Mountains sogetede biri, naxee nu bara e maso Stone movement ra.^{[6]:190} Sogegorode mixee nun stone nun campbell tagi rasa nan e ra: e sEmbE soximafindi xaxili , sali raba fe saxan yo kike saxan , anoun nontrinitarianism .^{[6]:190} Naxee mu nu lanxi Campbell ma e naxa e maso danxaniyatɔɛ pamae ra 1931 kui alako e xa findi danxaniyatɔɛ pamae ra.^{[6]:191} Nɛ 1957 kui, danxaniyatɔɛ pama malanxi naxa e malan Evangelical nun Reformed Church ra alako e xa findi danxaniyatɔɛ pama malanxi ra.^{[6]:191}

en.wikipedia.org/wiki/Restoration_Movement

Gere, sosietee a nun sigi/Eglise sigi

Xa a sa li kawandila singee naxee nu na Restoration Movement kui, alo Stone nun Campbell, e to nu bara na Mouvement xa sariyE singe sa, e naxa kawandi fOIO a sEmbE ra naxan nu bara eglisE ra sEmbE so a xa gboe kui. A fOIOxi 1836 kui 100,000 nan nu na 100,000 ra a nun 200,000 ra 1850 kui. A falaxi 1850 kui, 1850 kui, 1850 kui, xarandie nan nu na diinE xungbe naani nde ra

ɲamanɛ. ɲɛ 1870 xa kɔnti naxa a sa yire suuli nde. Kawandila singee xa wali xOrOxOE, a nun e xa yEtE ratangafe diinE xa sEmbE ma naxan fixi ameriki mixie ma naxee e yEtE rafan e ma, na nan yi waxati sEmbE soxi yare ma. Na kui, fe kobie nu na a ra, e nu wama yi fe birin kanafe, xa na mu a ra, e nu bara a kana.

I. Siwili gere

Siwili gere naxa findi fe xOrOxOE ra ameriki diinE kui. Danxaniyatɔɛ ɲama ndee naxa itaxun, ndee fan naxa e bɔɲɛ ɲaɲaaxu han e naxa e malan. ɲama birin, a nun ngaxakerenyi gbegbe, gere naxa e suxu han yire xurunxi nan luxi e bɔɲɛ kui e xa e xaxili ti fe ra. Eglisie xamE dimE die naxa siga e xa e maso blue nun grey ra, kOnO e mixi yo mu faxa gere kui. Kawandila ndee naxa a fala a ngaxakerenyie nu geresosee tongoma e boree ma, ndee fan, e naxa nɛɛmu e xa xili ma, e naxa e ngaxakerenyie rabolo naxee nu na e boree ya ma, e tan yati naxa e xa santidɛgɛma ba. WalikE keren a nun koleji mangE na xan xili James A. Garfield a xili kolon xi a xa sEmbE ma, a naxa te han a findi brigadier-general ra, a fa findi mangE mOxOyEn nde ra ameriki.

Maxɔrinyi firin nan nu na danxaniyatɔɛɛ bɛ gere xungbe xa fe ra, xa na mu a ra a xa fe. Keren nu na konyiya maxOrin gni nan na. Keresitan nO ma konyie sOtOde sEbEli kui? Xa na nan a ra, a nu lanma a xa e masuxu ki naxɛ? Hali mixi gbegbe nu na na maxOrin gni yire firin birin, a luxi nE alo kawandila gbegbe mu nu na e bore tagi, e nu bara danxaniyatOrEe ra limaniya sogegorode nun sogegorode ala ko e naxa tin yi fe xa findi fe ra naxan mixie itaxun ma. ... Mixi naxan nu na ngaxakerenyie tagi, a nu luxi nE alo konyiya findixi politiki nan na, a mu findixi sariyE ra. Kitaabui mu tinxi konyiya ra, a naxa a yamari (Lev. 25:39-46; I Cor. 7:17-24; Eph. 6:5-9; Filemon). Ngaxakerenyie gbegbe, hali e to nu wama diinE tagi rasama a nun gere naxan nu na yi fe ma, e nu laxi a ra a konyiya fama nE lande bOgnE ra a nun sariyE ra.

MaxOringni gbEtE naxan nu lanma a xa findi danxaniyatOrE xa kOntOfili ra, na nan findixi danxaniyatOrE xa sEmbE sofe ra fate ma gere kui. Na kui, kawandilae naxee nu na danxaniyatOrE kui a nun naxee nu na sEmbE ra e nu tinxi e ngaxakerenyie xa e gbe so gere kui, e nu e maxandima e ngaxakerenyie ra e naxa e gbe raso gere kui, hali e to nu luxi alo e xa maxOrin gni mu nu ramExi tulixOe ra.

II. MisionErie xa malanyi

Kabi danxaniyatɔɛ ɲama gbegbe naxan nu na Restoration Mouvement waxati, e naxa e yetɛ findi danxaniyatɔɛ ɲama tagi ra, na nan a niyaxi «lanɲi» xa fe naxa mini danxaniyatɔɛɛ tagi. Naxee nu na stone fOxOra e nu na yi fe mOdEli matofe a xOnE ra, kOnO mixi naxee nu na campbell fOxOra e nu a ma gnOxun xi nE a lan boreya nde xa na mu malan boreya gbEtE nan nu na a ra naxan nu tide na yi fe xa siga yare. Na kui, ngaxakerenyie naxa a fOIO e xa e ma li malan gni kui, taa xungbe kui. Na kui, waxati dangi xanbi yi "malan gni" naxa gbo a nun a xa gboe. Distriki malanyie findixi mangasanyi malanyie nan na, a nun mangasanyi malanyie findixi ɲamanɛ malanyie nan na. A singe ra, na malan gni mOdEli nu ma kantaxi nE ala ko e nu lanma e xa e boree ra limaniya, e xa e ra kolon, e xa e bore mali, a nun e xa kawandi ti. Alexander Campbell naxa sEbEli gbegbe sEbE ala ko a xa sEmbE so eglisie tagi. Ngaxakerenyie naxa e malan cincinnati, ohio 1849 kui e naxa ameriki misionErie malanyi ti. Alexander Campbell nu na kOntOfili nan kui a nu lanma a xa malanyi raba

wo xa na gnErE ra tima diinE tagi rasama. A mu siga na malanyi.^{[12]:245}
Na kui, a sugandixi mangE singe nan na. A fOIO sosiete to fOIO a ma tOxO de naxa te.
A to ganxi waxati nde bun ma siwili gere nan ma, na lanlanteya naxa siga xun masa ra
han gere naxan nu na sosiete ma a naxa mini a dOxOde a nun a yaxuie tagi, 19e siecle
dOnxE ra.

Misiyonerie xa lanxund ε xa fe raperefe mu lanxi e boree ma, kɔɔ naxee tide gbo, e
nɔma falade yi ki nɛ:

- Kitaabui yo mu na naxan a ma senxi
- A tide mu na, barima danxaniyatɛ nama bara nɔ Ala xa wali rabade naxan lanma a xa raba
- a na danxaniyatOrE ma sarafe, a nun
- a na eglisie xa yEtE kan nan kana ma a nun e yEtE ra.

III. sigi sase

Na waxati ma ameriki kristi misionErE sosiete to so a fOIO ma, kOnOn gni naxan nu na
salide kui a naxa mini. A mu buxi beenun gere xa so, salide naxan na Midway, Kentucky
findixi salide singe nan na naxan sigi saxi salide kui (naxan nu lanma a xa e mali e xa
sigi kobie ra). Eglisie birin a nun kawandilae birin, a nun Campbell yEtE, e naxa e bore
mali e xa kOnOni raba sali kui. Na kui, siwili gere dangi xanbi, salidee naxa a fOIO na se
usi fe ra a nun gere naxan nu na a ma a naxa findi xOnE ra. Naxee mu tinxi sigi sade ra
batui kui, nee nan ya:

- a findixi fe nan na naxan mu lanma a xa sa sigi ma naxan fatanxi Layiri Foni ra (Ef. 5:19; Kol.
3:16)
- a mu findixi xaranse ra xaxili bE (I Kor. 14:15), a nun
- a mu lanxi danxaniyatɛ nama xa batui xaxili ma. Na lan boreya naxan nu na
misionerie xa fe ma a nun na walise, a nun naxan nu xurun, a naxa findi tOnxOma
ra eglisie tagi naxan nu bara kolon diinE kEdi kui 1906 kui. [bible.ca/history/
eubanks/history-eubanks-42.htm](http://bible.ca/history/eubanks/history-eubanks-42.htm)

Na marasi keren nan lanxi to yi malanyie xa na mu walie ma?

- Xaxili kanafen xa na mu samaritan duniE
- Healing Hands International
- DuniE xErEtie xa lanlanteya
- Injili rayensenfe reso
- Taa kui ministErie
- Radio ra gbilen fe
- Danxaniyatɛ nama keren nan danxaniyatɛ nama gbegbe xa misiyon wali rapereɛma
- Wo xa sigi sa Ala xa binyE kui a nun wo xa a matOxO diinE sigi ra, "gospel sigi" radiyo
ma, CD xa na mu sigi malan gni naxan kui media birin sigi see nan yusima.
- Yire gbegbe xa yareratie xa na mu a ra matOxOe.

SariyE ndee naxan fatanxi gbilen fe ra (Stone – Campbell Movement)

Na gnErE firin birin lanlanteya xungbe nan ma.

kerin. E nu laxi a ra a Kitaabui findixi Ala xa masenyi nan na, a man findixi nɔɛ xungbe nan na danxaniyatɔɛ xa duniɲeigiri kui.

b. E nu laxi a ra a danxaniyatɔɛ nama xa duniɲeigiri misaalie naxee na Layiri Foni kui, e nu lanma e xa Ala xa nate masen danxaniyatɔɛ nama bɛ waxati birin.

c. E nu laxi a ra ala nu wama a xa mixie, danxaniyatOrE, e xa lan e bore ma, e mu lanma e xa itaxun. Laayidi nEnE danxaniya xa lanlanteya nO ma lan boreya ra ala naxan nu wama a xa danxaniyatE bE.

Campbell faxa xanbi, fe kobie naxa fOIO a xa wali kui. Na kOntOfili mu nu na sariyE singe nan ma, kOnO a nu na a raba ki nan ma. Birin lan nE lan boreya ma naxan na layiri nEnE kui, kOnO birin mu tinxi na fe xungbe ma nu na xa na mu a kolon ki naxan lan ma a xa findi fe hagiE ra.

Fatanfasi xarande singe firin naxa e xa gere ti yi fe ma naxan fatanxi kOnOni ra batui kui. Na xundE naxan findixi danxaniyatOrE xa salide ra naxan mu findixi walise ra, a naxa a yEtE tongo naxan nu “fe nEnEe” ra bama batui kui naxan mu nu yamarixi layiri nEnE kui. Laayidi nEnE yamari mu nu na naxan nu lanma a xa walisee rawali batui kui, e naxa a fala a e mu tinma na ra. A fasari gbEtE nan ya, barima yamari yo mu nu na naxan nu lanma mixi xa kOnO se nde yusi, na nan a ra a nu lanma. Wo thebiblewayonline.com xaran Kitaabui mato gnE tongo nani dangi xanbi Campbell faxa xanbi, na tagiraba kolon xi nE a nun eglisie naxee mu nu na walisee ra moxo naxa e kolon e findixi mixi keren nan na.

A ra xOnO, yi lan boreya yi lantareya mu ganxi yi lantareya ra. Keresitan Eglisie xa malanyi nu na fe gbEtE nan kui naxan nu na baptisma fe kui. Campbell/Stone xa fe singe ma naxan findixi sEwa ra naxan findixi xunxure ra salide kui. DiyOrE xunxure ye xunxure nan nu na a ra naxan nu na duniE birin ma erOpe eglisie tagi naxan nu na ameriki bOxi ma. E to gbilen layiri nEnE ma ala ko e xa e ra limaniya, e naxa a kolon a layiri nEnE salide kui xunxure nan nu na a ra a nu lanma a xa findi ye xOrOxOE ra, a mu nu lanma a xa findi ye xOrOxOE ra. E man naxa a fala a mixi keren nan lanma a xa xunxa ye xɔɔra, naxan xa simaya bara gbo a yetɛ bɛ.

Na kui, mouvement nu bara lan a ma a xa findi fe xungbe ra. Na maxOrin gni naxan mixie itaxun ma a findixi mixie nan na naxee e yEtE ma findi xi danxaniyatOe ra kOnO e mu nu na e yEtE ra. Yire keren mixie nu na naxee laxi a ra a eglis mixie nun kisi lan ma e xa fi mixie nan gbansan ma naxee nu na ye bun ma. Na yire boore, mixie nan nu na naxee nu a kolon a mixi xungbe xa ye xɔɔra ye xɔɔra findixi fe fanyi nan na, kɔɔ e nu a kolon danxaniyatɔɛ xa danxaniya yati nan a ra naxee nu bara xunxa ye xɔɔra kira gbetɛe ra naxee nu na diine gbetɛe kui. MaxOringni yati nan a ra lan boreya ra a nun ala wama a xa raba di.

Ŋɛ 1920 rapɔɔnyi yi fe naxa findi fe xungbe ra gere xungbe kui, naxan nu na Campbell/Stone misiyɔɔɔrie tagi, a nun mixie naxee dimɛdie xunxama ye xɔɔra. Yire keren nu wama a maxOrin fe Campbell/Stone misionErie xa lan boreya birin ma misionErE yire ma naxan na immersion raba ma. Mixi gbEtɛe naxa a to a lan ma e xa wali boree ra hali e xa baptisme diinE mu a ra.

Na gere naxa xOrOxO han a fa findi bElExE gbEtE ra. DanxaniyatE wulu wulu naxa keli na malan gni kui e naxa e yEtE kan xa malan gni ti naxan mu findixi diinE ra naxan na ameriki kOla ma. Yi mixie nu na mixie nan ya ma naxee nu bara a to a xunxafe ye xɔɔra findixi fe xɔɔxɔɔɔ nan na. Naxee luxi na malanyi fori kui naxan xili International Convention of Christian Eglises, e nu lanma e xa tin mixie ra naxee mu nu na danxaniya kui, e xa findi danxaniyatɔɔe ra e yete kan xa fe kui. Na itaxun gni bara siga yare dOgni ra kabi gnE tongo solofere.

Yi gnE fu dangixi, yi lanxundE gbEtE bara fOIO. Kabi 1985 Disciple Renewal na teologi liberalism nan ma naxan nu bara te danxaniyatE kui (Disciples of Christ) naxan fOIO 1968 kui kelife Christian Churches International Convention fori kui. Disciple Renewal fOIO xi wali nan na diinE kui ala ko fe xa masara a nun xaxili nEnE. A ra xOnO, waxati dangi xanbi a naxa mini a fOIOde a diinE nu bara balan a mu nu nOma masarade xa na mu a ra a nu na tOnxO ma, a nun Disciple Renewal naxa Disciple Heritage Fellowship ti ala ko mixi naxee kelixi diinE kui a nun evangelicals naxee nu na diinE kui.

Xali mixi yo mu nu wama a xa yi tOxun to, yi tOxun na ra bama nE. A singe ra, itaxun gni na mouvement xa sariyE singe nan ma, a mu findixi fe xunxuri gbansan xa ra.

Ala xa Mixi Sugandixi fɔxirabiree bara e xa danxaniya lu Kitaabui xa senbe nun a xa danxaniya ma, e bara a masen a danxaniya mu na Layiri Foni kui won nɔma gbilende naxan ma, e man bara lanpi xaxili masara Kitaabui xa fe hagigee ra alako e xa findi lanpi ra danxaniyatɔɔe namae tagi. disciple-heritage.org/downloads/10.pdf

Restaurasion waxati

John Locke	1632 - 1704
John Wesley	1703 - 1791
James O'Kelly	1732 - 1826
Elias Smith	1764 - 1846
Abner Jones	1767 - 1840
Barton Stone	1772 - 1844
Thomas Campbell	1763 - 1854
Alexander Campbell	1788 - 1866
Walter Scott	1796 - 1861
"Raccoon" John Smith	1784 - 1868

A yayilan fe

A fOIOde 18thNε kεmε singe kui, diinε kuntigi gbege naxee mu lanxi e boree ma, e bara a fɔlɔ e xa e maxɔrin ki naxe xaranpi nun wali wuyaxi naxee na e xa diinε kui, e birin findixi Kitaabui xa danxaniyatɔɔe nama nan na. E naxa a ma gnOxun a ala wama lanlanteya nan xOn, na nan a ra munfe ra birin mu nOma gbilen de kitaabui ma a nun kitaabui gbansan ala xa marasi sOTO adamadie bE. Na kui, a masenxi nE a yi taali nan a ra naxan na Luki 8 kui.

Wo xa wOyEn a nun wo xa a sa mixi bOgnE kui a nun tinxin gni kui, naxan mu na mixie xa yaamari bun ma, a nun e xa danxaniya nun e xa sariyE, a fama nE mixie raminide naxee tinxi, danxaniyatOe, danxaniyatOrE Isa naxan tixi.

Na wali ra gbilen fe sEmBE nan nu na danxaniyatOe ma lan fe ra:

kerin. Wo naxa mangEya usi diinE sEmBE sofe ra

- b. Wo sEbEli keren nan yusi. Wo xa adamae xa danxaniya nun e xa danxaniya birin nabolo
- c. Ala nun adamee xa xanunteya sOtO a nun a ragata

Na gnErE kui, yarerati wuyaxi naxa e xa fahaamui masen danxaniyatOe xa lan a ma ala ko e xa lan a ma.

Locke

kerin. Eglisie xa tinxinyi tondixi mangasEn gni saabui ra ala ko a xa mangEya xa diinE sa a nun a xa a sEmBE so

b. Kitaabui danxaniya xungbe nan fima mixi birin lan ma naxan ma:

N'tan. Isa xa masen gni

ii. Isa xa yaamari yati

c. Fe xOrOxOE naxan ma danxaniyatEe mu lan a ma a mu lan a xa findi mixi gbEtee ra

Wesley

kerin. Wo lan wo xa tin wo bore ra sariyE ma naxan mu findixi fe hagigE ra

b. Wo naxa gere so a nun wOyEn fe ma naxan mu tide na

Baptiste tagi rasa

kerin. Wo xa danxaniya birin na kana a nun wo xa Kitaabui gbansan nan yusi a findi sariyE kamalixi ra kOnO wo naxa lan a ma wo xa lan a ma

b. Wo wo makuya fe xOrOE ra barima a fama nE sariyE nun lantareya ma

Landmark Baptists

kerin. Kitaabui findixi fe yati nan na naxan mu lanma a xa masara

b. Mixi makuyafe kiraya ra mixi ratangama salide yati nan ma

O'Kelly/Haggard

kerin. Ala xa Mixi Sugandixi keren nan danxaniyatEe pama xunyi ra

b. Keresitan xili keren nan tinxi

c. Kitaabui nan danxaniya sariyE keren na

d. Keretie xa sariyE nan keren na eglisie lan boreya matofe ra

e. Mixi yEtE kan xa kiiti safe findixi birin xa tinxingni nan na.

Barton Stone

kerin. DanxaniyatEe pama xa mangeya

b. Eglisie singe xa duniE ra gbilen fe naxan findixi sEniyE nun tinxin gni ra dangife a nun a xa banxi tide ra

c. Xɔɾɛya naxan na Ala xa Mixi Sugandixi kui, a tide gbo dangife wali nde xa fe ra [alo salii].

Campbell

kerin. SariyE tinxi naxan saxi danxaniya xungbe ma.

b. Kitaabui buki findixi fe n de nan na (a mu findixi xaxili ra, sariyE, nOnDi yati xa na mu wOyEn masen gni) a nun danxaniya lanma naxan nu lanma a xa rafala a nun a xa fatanfasi na fe n de nan fari.

c. DanxaniyatEe pama xa yeteralunyi

d. DanxaniyatEe pama xunmatie wuyaxi nan na danxaniyatEe pama birin kui

- e. Lɔɔɔxun keren malanɔi nun
- f. Danxaniyatɔɛɛ ragorofe ye xɔɔra e xa yunubie xafarife ra
- g. Marigi xa masenyi nan ya.

DanxaniyatE

kerin. Mixie nu wama e xa e yEtE masara

Na waxati xOn kue kui, e nu fatanxi e bore ra kira wuyaxi ma, ndee mu nu wama e xa e xa sariyE forie nun e xa walie kana, kOnO e naxa a kolon e xa "Eglise" naxan na yi waxati, a mu luxi alo eglise naxan xa fe xaranxi e xa Kitaabui kui.

Mixi gbegebe xa na mu a gbegebe ra yi mixi gbegebe naxee na fe masarama a nun naxee na fe masarama e nu wama fe keren nan na e nu wama fe masarama, e nu wama e xa gbilen Kitaabui xa salide kui, e nu lanma e xa lan danxaniyatɔɛɛ gbetɛɛ birin ma, e xa findi danxaniyatɔɛɛ gbansan xa ra.

Lantareya nu na waxati nde, kOnO mixi wuyaxi naxa mini:

- Kitaabui findixi sEbEli nan na, sariyE xa na mu misali naxanlanlanteya birin mu lan ma. Naxee na Ala xa Mixi Sugandixi kui, e xa balo tinxinyi kui adamadie tagi a nun Ala ya i, na nan tide gbo dangife e xa e yEtE suxu, e xa a rafala a nun e xa faxamui yati.
- Kitaabui findixiplan tinxixi naxan lan ma a xa bira a fOxOra a mu lanma a xa gbilen. Naxee e makuya mangEe xa fatanfasi ra naxan fatanxi na fe ra e mu lan ma e xa lu e bore tagi. Na kui, a lanma a xa findi fe ra naxan lanma a xa raba naxan findixi lantareya ra a nun fatanfasi ra.

Wo xa lu wo bore tagia nun lan boreya kui, fe birin lan ma a xa yalan sali ra:

kerin. Nde nan a falama a mixi lan ma a xa fahaamui sOtO ala ko a xa lu a boreya kui - Ala xa na mu adama?

- b. Mixi xa fatanfasi sariyE nde ma naxan mu findixi xibaaru fangni ra a mixi gbEtE xa lanlanteya nan ma senxi ala ra xa na mu danxaniyatOrE gbEtE ra?
- c. Mixi nO ma lude ala ra kOnO a mu nOma lude mixi gbEtee tagi Ala xa Mixi Sugandixi kui?
- d. Xa Kitaabui mu wOyEn xi fe nde ma, na wOyEn fe nde nan maxOrin ma xa na mu a ratɔn ma? Nakui, xa kitaabui fe nde masen a mu fe gbEtE maxOrin ma xa na mu a mu a ratɔn ma.
- e. Eglise forie xa sEbElie, reforme rabae, restorationists xa na mu to sEbEli tie mu nOma findi de mixi xa lan boreya ra ala ra xa na mu a xa die ra.

Xali e to gbata nde sOtO, a mu bu, alo e benbae 100 AD dangi xanbi, e naxa a fOIO e xa e yEtE rabolo e man naxa tin sariyE forie ra e man naxa danxaniya nEnEe sa a fari xa na mu e naxa danxaniya forie sa a fari.

A ra yongui

A luxi alo fe keren nan na taruxu kui. Nama birin fatanxi waxati dangixi xa danxaniya nun a xa maɔɔxunyi nan na. MangEe a nun sEbEli tie e xa masen gni sEbE ma naxan ma tina fama. Ndee tinxi e booree tondixi e xa fahaamui nun e xa ma gnErE singe nan ma. Na wali tide na duniE kui

fe kolon xi alo furema, ordinatEr, chimie, physique a nun matematiki naxan mu nu na a nun naxan mu nu na. Na kui, xaxili birin findixi banxi tide nan na.

Yi xarangni a ma senxi nE a xamEe nun e xa waxati mangEe e tin ma “xarandie” xa masen gni forie nan ma, e mu e xaxili ti Ala xa masen gni xaran fe ra. Ayi gbèfé.

1. Justin Martyr nu na Socrates nun Platon xarande nan na, a mu nu a yEtE rafalaxi a fangni ra sEbEli ma.
2. Irenaeus naxan kelixi Lyons a laxi a ra Hermas xuruse demadonyi alo sEbEli.
3. Origène naxa Septante rafala a xa Eburu xui kolonfe ra. KOnO a xa Stoic, Neo-Pythagorean a nun Platonic danxaniya nan a xa xaxili kana.
4. Ambroise xa teoloji nu bara sEmbE so Origène xa teoloji nan ma.
5. Augustin nu rafanxi cicero ma a nu a saxi sEbEli fori birin xun ma a man nu a xa danxaniya firin nan ma naxan xili nii nun fate.
6. Wycliffe naxa a xaxili ti Jerome xa Latin Vulgate ma naxan mu nu lanxi a ma a xa Kitaabui madangi Ingelesi xui ra, naxan nu na a yi ra.
7. Luther xaranxi nE a xa siikE fe birin ma a nun a xa fe birin mato kOnO a man tinxi “Eglise babae” xa sariyE gbegbe ra.
8. John Calvin a wuyaxi Augustin nun Ambrose xa sariyE nan ma falama.
9. John Locke xa sariyE naxa Thomas nun Alexander Campbell sEmbE so.

Ala xa Mixi Sugandixi danxaniyatOe nu tOrOma nE barima e mu tinma Ala xa Mixi Sugandixi tondide a nun e mu tin xibaaru fangni gbEtE ra xa na mu e bira diinE gbEtE fOxOra, alo; a) Yuwifie xa diinE, b) Kafiri diinE xa na mu mangE xungbe xa batui tEmui naxan nu na Rome mangEya bun ma, c) Katoliki diinE waxati tagi a nun a dangi xanbi d) Katoliki diinE nun Protestant diinE Reforme nun Restoration waxati.

Xa wo wo xaxili ti Ala xa kolonri ra wo noma Ala waxonfe kolonfe nun fahaamui fanji sctode.

Ne keme wuyaxi bun ma, mixi gbegbe bara kata e xa gbilen Ala ma Kitaabui gbansan xa fe ra. Yi bOxi 200 dangixi a bara findi fe gbegbe ra naxan mu lanxi e bore ma, xa na mu a ra, a fasarixi, xa a sa li a findixi tinxinyi keren nan na, naxan findixi diinE malanyi nEnEe ra. Mixi lan ma a xa a kolon xa e na na fe kui a yEtE maxOrin fe ra “**N tan yEtE bara kitaabui fen ala ko n xa a kolon a naxan falaxi n ma xaxili ra? Xa na mu, n bara Kitaabui fen ala ko n xa a kolon xa n ma 'Bibilia sariyE' nOma tode a man nOma fasaride ala ko a xa lan n ma danxaniya nun n ma xaxili ra.**

Yi buki findixi sariyE nEnE nan na naxan laxi a ra a nun naxan findixi lan boreya matofe ra. E gbegbe bara tondi a birin na xa na mu a nde ra.

- Marigi xa donse “tonxumae” lanma e xa makoto.
- Taami naxan nawalixi Marigi xa sali kui, a lanma a xa rafala tenge farini nan na, a igira sali dangi xanbi, beenun i xa a itaxun danxaniyatwee ma alako e xa a don.
- Na pOti, wuri bogi, a lan ma a xa findi wEni ra naxan ma sElExun.

- Kopi keren nan gbansan nOma rawalide, kOpi keren keren mu a ra.
- Kitaabui xaran gni eglisie itaxun ma, na nan a ra e mu nOma rabade.
- Ala batufe ra sigi safe mu lan a xa findi sigi sase ra xa na mu a ra a lanma a xa findi sigi ra.
- GinEe lan ma e xa e xun sExE se gbEtE ra e xun sExE ra e na e malan tEmui.
- Ginee mu nOma e xunsexE xabade, e mu nOma e xunsexE raxabade.
- DanxaniyatOe xa malanpie mu nOma banxie tide.
- Donse mu nOma don de "Eglise banxi kui."
- Gnama sOtO fe, denbayae xa duniE yire a nun kanpani yunubi nan e ra.
- DanxaniyatOe mu nOma e gbe rasode Noweli sali kui.
- Na ye xunxure mu nOma raxande barima a yunubi nan a ra.
- DanxaniyatOe mOli birin yunubi nan a ra.
- Wo xa wo gbe raso mangEya kui, hali wote raba fe yunubi nan a ra.
- Walife sOree ya ma yunubi nan a ra.
- Donse fife salide banxidEe ma a nun kolejie ma yunubi nan a ra.
- Kitaabui gbete yusife bafe Kitaabui ra a mu fan.
- Eglisie xili lan ma a xa findi " _____ " yire yo mu na.
- Xaxili yo minfe yunubi nan a ra.
- SigarE mOdEli yusife yunubi nan a ra.
- Futi naxan na si gbEtE tagi a mu fatanxi kitaabui ra.
- Kitaabui mu tinma danxaniyatOe xa konyie sOto.
- Eglisie mu nOma e bore malide fe yo ra.
- DanxaniyatOe namae mu nOma kawandila tongode waxati birin.
- Yi bE wuyaxi ra tima waxati keren ma a findixi nelExi nan na na nan a ra yunubi nan a ra.

Mixi gbege naxee na diinE kui, forie nun yakOsi, e laxi a ra e xa masen gni findixi Ala waxOn gni yati nan na. Na kui, mixi gbege bara tondi a birin na xa na mu a nde ra e to gbilen e xarande. Munse masarama? Kitaabui nan nu a ra xa na mu adama xa fatanfasi nan nu a ra ? Won nOndi birin kolon yakOsi? Won naxan suxuxi a fangni ra a nun Ala xa lan boreya, na fama nE masen de a mu lanxi waxati naxan fama? Won ma danxaniya na a ra won mu nOma xaran de?

Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fangni nan ya:

kerin. Ala, alo Isa NasarEtika, adama nan nu a ra kOnO yunubi mu nu na a ma, a nu bara sErE

A fate fate Ala bE alo sErE wuli, yunubi sErE, yunubi xa fe ra.

b. A ragatafe a nun a xa marakeli findixi faxE nan na.

c. A xa te koore ma a gbilen a xa banxi fori ma Ala, Baba.

Naxee e xaxili tixi a ra e ragatafe ra a xa faxE kui, e kelima faxE ma ab mixi neene. E na gbofe Ala misali ra, a misali ra a nun a kiya ra e na duniE ra bama (e gnErE ma) Ala xa Mixi Sugandixi nun a xa xerae xa xaran gni nan kui, e nun Ala nun mixi gbEtE birin na Ala xa Mixi Sugandixi kui hali e to fahaamui gbEtE sOtOxi sariyE gbEtE ma naxan mu findixi xibaaru fangni ra.

Won lan ma won xa Kitaabui xaran a fanyi ra, won xa tin a xa nOndi ra a nun won xa bira a fOxOra yire birin .

Ara langui

Reformers xa sariyE ndee a nun e xa walie

Wycliffe

kerin. Ala xa Mixi Sugandixi findixi danxaniyatɛ pama xunyi nan na

- b. Eglisie kuntigie lan ma e xa findi mixie ra naxee tinxin gnira – e mu lanma e xa wali sare so
- c. Kitaabui keren nan a ra adamadie bE – katolik diinE mu a ra
- d. Danxaniyatɛ pama firin gbansan nan na danxaniyatɛ pama xunmatie ra – kuntigie nun diinelae

Luther

- e. Kitaabui keren nan findixi sariyE ra danxaniyatE bE

A yayilan fe

A fOIODE 18thNE keme singe kui, diine kuntigi gbege naxee mu lanxi e boree ma, e bara a folb e xa e maxcrin ki naxe xaranpi nun wali wuyaxi naxee na e xa diine kui, e birin findixi Kitaabui xa danxaniyatɛ pama nan na. E naxa a ma gnOxun a ala wama lanlanteya nan xOn, na nan a ra munfe ra birin mu nOma gbilen de kitaabui ma a nun kitaabui gbansan ala xa marasi sOtO adamadie bE. A fOIO ma, yi nan na taali ra naxan na Luka 8 kui. Xa wo gbilen masen gni ma a nun wo a sa mixi bOgnE kui a nun tinxin gni kui, wo mu mixie xa yaamari bun ma, a nun e xa danxaniya nun e xa sariyE, a fama nE mixie raminide naxee tinxi, danxaniyatOe, danxaniyatOrE Isa naxan tixi.

Na wali ra gbilen fe sEmbE nan nu na danxaniyatOe ma lan fe ra:

kerin. Wo naxa mangEya usi diinE sEmbE sofe ra

- b. Wo sEbEli keren nan yusi. Wo xa adamae xa danxaniya nun e xa danxaniya birin nabolo
- c. Ala nun adamee xa xanunteya sOtO a nun a ragata

Na gnErE kui, yarerati wuyaxi naxa e xa fahaamui masen danxaniyatOe xa lan a ma ala ko e xa lan a ma.

Locke

kerin. Eglisie xa tinxinyi tondixi mangasEn gni saabui ra ala ko a xa mangEya xa diinE sa a nun a xa a sEmbE so

b. Kitaabui danxaniya xungbe nan fima mixi birin lan ma naxan ma:

N'tan. Isa xa masen gni

ii. Isa xa yaamari yati

c. Fe xOrOxOE naxan ma danxaniyatEe mu lan a ma a mu lan a xa findi mixi gbEtee ra

Wesley

kerin. Wo lan wo xa tin wo bore ra sariyE ma naxan mu findixi fe hagigE ra

b. Wo naxa gere so a nun wOyEn fe ma naxan mu tide na

Baptiste tagi rasa

kerin. Wo xa danxaniya birin na kana a nun wo xa Kitaabui gbansan nan yusi a findi sariyE kamalixi ra kOnO wo naxa lan a ma wo xa lan a ma

b. Wo wo makuya fe xOrOE ra barima a fama nE sariyE nun lantareya ma

Landmark Baptists

kerin. Kitaabui findixi fe yati nan na naxan mu lanma a xa masara

b. Mixi makuyafe kiraya ra mixi ratangama salide yati nan ma

O'Kelly/Haggard

kerin. Ala xa Mixi Sugandixi keren nan danxaniyatɔɔ pama xunyi ra

b. Keresitan xili keren nan tinxi

c. Kitaabui nan danxaniya sariyE keren na

d. Keretie xa sariyE nan keren na eglisie lan boreya matofe ra

e. Mixi yEtE kan xa kiiti safe findixi birin xa tinxingni nan na.

Barton Stone

kerin. Danxaniyatɔɔ pama xa mangeya

b. Eglisie singe xa duniE ra gbilen fe naxan findixi sEniyE nun tinxin gni ra dangife a nun a xa banxi tide ra

c. Xɔɔɔya naxan na Ala xa Mixi Sugandixi kui, a tide gbo dangife wali nde xa fe ra [alo sali].

Campbell

kerin. SariyE tinxi naxan saxi danxaniya xungbe ma.

b. Kitaabui buki findixi fe n de nan na (a mu findixi xaxili ra, sariyE, nOndi yati xa na mu wOyEn masen gni) a nun danxaniya lanma naxan nu lanma a xa rafala a nun a xa fatanfasi na fe n de nan fari.

c. Danxaniyatɔɔ pama xa yeteralunyi

d. Danxaniyatɔɔ pama xunmatie wuyaxi nan na danxaniyatɔɔ pama birin kui

e. Lɔɔɔxun keren malanɔi nun

f. Danxaniyatɔɔɔ ragorofe ye xɔɔra e xa yunubie xafarife ra

g. Marigi xa masenyi nan ya.

DanxaniyatE

kerin. Mixie nu wama e xa e yEtE masara

Na waxati xOn kue kui, e nu fatanxi e bore ra kira wuyaxi ma, ndee mu nu wama e xa e xa sariyE forie nun e xa walie kana, kOnO e naxa a kolon e xa "Eglise" naxan na yi waxati, a mu luxi alo eglise naxan xa fe xaranxi e xa Kitaabui kui.

Mixi gbegbe xa na mu a gbegbe ra yi mixi gbegbe naxee na fe masarama a nun naxee na fe masarama e nu wama fe keren nan na e nu wama fe masarama, e nu wama e xa gbilen Kitaabui xa salide kui, e nu lanma e xa lan danxaniyatɔɔ gbetee birin ma, e xa findi danxaniyatɔɔɔ gbansan xa ra.

Lantareya nu na waxati nde, kOnO mixi wuyaxi naxa mini:

- Kitaabui findixi sEbEli nan na, sariyE xa na mu misali naxan **lanlanteya birin mu lan ma**. Naxee na Ala xa Mixi Sugandixi kui, e xa balo tinxinyi kui adamadie tagi a nun Ala ya i, na nan tide gbo dangife e xa e yEtE suxu, e xa a rafala a nun e xa faxamui yati.
- Kitaabui findixi **plan tinxixi naxan lan ma a xa bira a fOxOra a mu lanma a xa gbilen**. Naxee e makuya mangEe xa fatanfasi ra naxan fatanxi na fe ra e mu lan ma e xa lu e bore tagi. Na kui, a lanma a xa findi fe ra naxan lanma a xa raba naxan findixi lantareya ra a nun fatanfasi ra.

Wo xa lu wo bore tagia nun lan boreya kui, fe birin lan ma a xa yalan sali ra:

kerin. Nde nan a falama a mixi lan ma a xa fahaamui sOtO ala ko a xa lu a boreya kui -
Ala xa na mu adama?

b. Mixi xa fatanfasi sariyE nde ma naxan mu findixi xibaaru fangni ra a mixi gbEtE xa
lanlanteya nan ma senxi ala ra xa na mu danxaniyatOrE gbEtE ra?

c. Mixi nO ma lude ala ra kOnO a mu nOma lude mixi gbEtee tagi Ala xa Mixi Sugandixi kui?

d. Xa Kitaabui mu wOyEn xi fe nde ma, na wOyEn fe nde nan maxOrin ma xa na mu a raton ma?
Nakui, xa kitaabui fe nde masen a mu fe gbEtE maxOrin ma xa na mu a mu a raton ma.

e. Eglise babae xa sEbElie, reformers, restorationists xa na mu to sEbEli tie mu nOma findi de
mixi xa lan boreya ra ala ra xa na mu a xa die ra.

Xali e to gbata nde sOtO, a mu bu, alo e benbae 100 AD dangi xanbi, e naxa a fOIO e xa e yEtE rabolo e man
naxa tin sariyE forie ra e man naxa danxaniya nEnEe sa a fari xa na mu e naxa danxaniya forie sa a fari.

A ra yongui

A luxi alo fe keren nan na taruxu kui. Nama birin fatanxi waxati dangixi xa danxaniya
nun a xa mapoxunyi nan na. MangEe a nun sEbEli tie e xa masen gni sEbE ma naxan
ma tina fama. Ndee tinxi e booree tondixi e xa fahaamui nun e xa ma gnErE singe nan
ma. Na wali tide na duniE kui naxan mu kolon xi alo furema, ordinatEr, chimie,
physique a nun matematiki, naxan mu nu na a nun naxan mu nu na. Na kui, xaxili birin
findixi banxi tide nan na.

Yi xarangni a ma senxi nE a xamEe nun e xa waxati mangEe e tin ma "xarandie" xa
masen gni forie nan ma, e mu e xaxili ti Ala xa masen gni xaran fe ra. Ayi gbèfé.

1. Justin Martyr nu na Socrates nun Platon xarande nan na, a mu nu a yEtE
rafalaxi a fangni ra sEbEli ma.
2. Irenaeus naxan kelixi Lyons a laxi a ra Hermas xuruse demadonyj alo sEbEli.
3. Origène naxa Septante rafala a xa Eburu xui kolonfe ra. KOnO a xa Stoic, Neo-
Pythagorean a nun Platonic danxaniya nan a xa xaxili kana.
4. Ambroise xa teoloji nu bara sEmbE so Origène xa teoloji nan ma.
5. Augustin nu rafanxi cicero ma a nu a saxi sEbEli fori birin xun ma a man nu a xa danxaniya
firin nan ma naxan xili nii nun fate.
6. Wycliffe naxa a xaxili ti Jerome xa Latin Vulgate ma naxan mu nu lanxi a ma a xa Kitaabui
madangi Ingelesi xui ra, naxan nu na a yi ra.
7. Luther xaranxi nE a xa siikE fe birin ma a nun a xa fe birin mato kOnO a man tinxi "Eglise
babae" xa sariyE gbegbe ra.
8. John Calvin a wuyaxi Augustin nun Ambrose xa sariyE nan ma falama.
9. John Locke xa sariyE naxa Thomas nun Alexander Campbell sEmbE so.

Ala xa Mixi Sugandixi danxaniyatOe nu tOrOma nE barima e mu tinma Ala xa Mixi Sugandixi tondide a nun e mu tin
xibaaru fangni gbEtE ra xa na mu e bira diinE gbEtE fOxOra, alo; a) Yuwifi diinE, b) Pagan xa na mu mangE batu

A to nu na Rome mangEya bun ma, c) Katoliki diinE waxati tagi a nun a dangi xanbi, xa na mu d) Katoliki diinE nun Protestant diinE Reformation nun Restoration waxati.

Xa wo wo xaxili ti Ala xa kolonji ra wo noma Ala waxonfe kolonfe nun fahaamui fanji sɔɔde.

ƆƆ keme wuyaxi bun ma, mixi gbegbe bara kata e xa gbilen Ala ma Kitaabui gbansan xa fe ra. Yi bOxi 200 dangixi a bara findi fe gbegbe ra naxan mu lanxi e bore ma, xa na mu a ra, a fasarixi, xa a sa li a findixi tinxinyi keren nan na, naxan findixi diinE malanyi nEnEe ra. Mixi lan ma a xa a kolon xa e na na fe kui a yEtE maxOrin fe ra **“N tan yEtE bara kitaabui fen ala ko n xa a kolon a naxan falaxi n ma xaxili ra? Xa na mu, n bara Kitaabui fen ala ko n xa a kolon xa n ma 'Bibilia sariyE' nOma tode a man nOma fasaride ala ko a xa lan n ma danxaniya nun n ma xaxili ra.**

ƆƆ buki findixi sariyE nEnE nan na naxan laxi a ra a nun naxan findixi lan boreya matofe ra. E gbegbe bara tondi a birin na xa na mu a nde ra.

- Marigi xa donse “ ɔɔxumae ” lanma e xa makoto.
- Taami naxan nawalixi Marigi xa sali kui, a lanma a xa rafala tenge farini nan na, a igira sali dangi xanbi, beenun i xa a itaxun danxaniyatɔɔe ma alako e xa a don.
- Na pOti, wuri bogi, a lan ma a xa findi wEni ra naxan ma sElExun.
- Kopyi keren nan gbansan nOma rawalide, kOpi keren keren mu a ra.
- Kitaabui xaran gni eglisie itaxun ma, na nan a ra e mu nOma rabade.
- Ala batufe ra sigi safe mu lan a xa findi sigi sase ra xa na mu a ra a lanma a xa findi sigi ra.
- GinEe lan ma e xa e xun sExE se gbEtE ra e xun sExE ra e na e malan tEmui.
- GinEe mu noma e xunsexe xabade, e mu noma e xunsexe raxabade.
- Danxaniyatɔɔe xa malanƆƆe mu noma banxie tide.
- Donse mu nOma don de “Eglise banxi kui.”
- Gnama sOtO fe, denbayae xa duniE yire a nun kanƆƆa yunubi nan e ra.
- Danxaniyatɔɔe mu noma e gbe rasode Noweli sali kui.
- Na ye xunxure mu nOma raxande barima a yunubi nan a ra.
- Danxaniyatɔɔe mɔɔli birin yunubi nan a ra.
- Wo xa wo gbe raso mangEya kui, hali wote raba fe yunubi nan a ra.
- Walife sOree ya ma yunubi nan a ra.
- Donse fife salide banxidEe ma a nun kolejie ma yunubi nan a ra.
- Kitaabui gbete yusife bafe Kitaabui ra a mu fan.
- Eglise xili lan ma a xa findi “ _____ ” yire yo mu na.
- Xaxili yo minfe yunubi nan a ra.
- SigarE mOdEli yusife yunubi nan a ra.
- Futi naxan na si gbEtE tagi a mu fatanxi kitaabui ra.
- Kitaabui mu tinma danxaniyatɔɔe xa konyie sɔɔ.
- Eglise mu nOma e bore malide fe yo ra.
- Danxaniyatɔɔe namae mu noma kawandila tongode waxati birin.

- Yi bE wuyaxi ra tima waxati keren ma a findixi jElExi nan na na nan a ra yunubi nan a ra.

Mixi gbege naxee na diinE kui, forie nun yakOsi, e laxi a ra e xa masen gni findixi Ala waxOn gni yati nan na. Na kui, mixi gbege bara tondi a birin na xa na mu a nde ra e to gbilen e xarande. Munse masarama? Kitaabui nan nu a ra xa na mu adama xa fatanfasi nan nu a ra ? Won nOndi birin kolon yakOsi? Won naxan suxuxi a fangni ra a nun Ala xa lan boreya, na fama nE masen de a mu lanxi waxati naxan fama? Won ma danxaniya na a ra won mu nOma xaran de?

Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fangni nan ya:

kerin. Ala, alo Isa NasarEtika, adama nan nu a ra kOnO yunubi mu nu na a ma, a nu bara sErE

A fate fate Ala bE alo sErE wuli, yunubi sErE, yunubi xa fe ra.

b. A ragatafe a nun a xa marakeli findixi faxE nan na.

c. A xa te koore ma a gbilen a xa banxi fori ma Ala, Baba.

Naxee e xaxili tixi a ra e ragatafe ra a xa faxE kui, e kelima faxE ma ab mixi nEEnE. E na gbofe Ala misali ra, a misali ra a nun a kiya ra e na duniE ra bama (e gnErE ma) Ala xa Mixi Sugandixi nun a xa xEerae xa xaran gni nan kui, e nun Ala nun mixi gbEtE birin na Ala xa Mixi Sugandixi kui hali e to fahaamui gbEtE sOtOxi sariyE gbEtE ma naxan mu findixi xibaaru fangni ra.

Won lan ma won xa Kitaabui xaran a fanyi ra, won xa tin a xa nOndi ra a nun won xa bira a fOxOra yire birin .

Kitaabui kolon gni banxi xungbe

Randolph Dunn, mangE - Roberto Santiago, Dean
thebiblewayonline.com

SariyE singe - Ala xa masen gni
Fe birin faxi be di? Adama
naxan nu na Ala ra
Ala xa Mixi Sugandixi - Ala
xa gundoe Ala xa fe ra
KelifE duniE ma han faxE - mixi
faxaxie bara e yEtE ratanga
Injiili xa masenyie

SariyE 2 - Ala xa Mixi Sugandixi xui suxufe

Waxati beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa fa

Ala xa Mixi Sugandixi waxati dunia ma Ala xa Mixi

Sugandixi dangi xanbi waxati

Waxati dOnxE duniE ma, waxati

naxan lanma a xa tongo

KelifE faxE ma wuri magalanbuxi ma sigafe
ra baloe ma dignE xa fe ma

Ala xa Mixi Sugandixi xa xunxa ye xoxra

SariyE 3 - DuniE nEnE Ala xa Mixi Sugandixi kui

Mangeya naxan mu daaxi mixi belexE ra,
walikee naxee na mangeya kui

Ala xa Mixi Sugandixi xa sariyE singe, ginE

futixie a nun mixi gbEtee naxee hayi na xignE

xignE ma

Dunija ratangaxi

Misery xa taruxu

Masenyi naxan fatanxi yi bataaxee ra,

wo xa Ala batu xaxili nun nɔndi ra

Kitaabui xaran mixie bE

Kitaabui naxan masenxi

Kitaabui xungbe

misalie nun misalie

SariyE 4 - xunmasafe Ala xa Mixi Sugandixi kui

Isa Nasaretika

Ala xa Mixi Sugandixi xa duniE

Wo xa wo maso Ala xa Mixi Sugandixi ra

Fe kobi naxan fatanxi xOnE ra

Fate, nii, xaxili - e siga minden wo faxa tEmui? Futi
nun futi kanafe

Ala xa malabui lɔxɔE

Daali beenun Genesis xa Daali
Eburu

SariyE 5 - sEmBE sofe Ala xa Mixi Sugandixi kui

SariyE kelifE wuri magalanbuxi ma

Ala xa banxi ti fe maxOrin gni

xungbe naxan maxOrin xi wo bore

bE Ala xa Mixi Sugandixi kui DuniE

xungbe ra

Laayidi naxan tongoxi yi waxati a nun abadan mixi yatie

findixi mixi nan na naxee Ala ratinmema

DuniE masen gni fangni

SariyE 6 - Kitaabui xaranma findife

Dimi, misali, a nun namijɔnɔnmee Ala

Xaxili Seniyenxi

Daniyeli

Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa

masenyi Kitaabui xa dundui

Xaran gni nun walie kelifE AD 100 han AD 1500 Reform

xa na mu Restore

Kitaabui malanfe nun a madangima

To diinE xa walie - sEbEli xa na mu a ra sariyE?

Isa bɔnsɔE xa taruxui - Tawureta Munsa

International Bible Knowledge Institute na xui gbEtE nan mathe**thebiblewayonline.com**.